

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminální policie

**Proces radikalizace a jeho psychologické,
sociální a politické aspekty**

Diplomová práce

**The process of radicalization and its psychological, social and political
aspects**

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. PhDr. Marian Brzybohatý, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Veronika ADAMUSOVÁ

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 8. 3. 2024

Bc. Veronika Adamusová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Marianu Brzybohatému, Ph.D. za odborné vedení, ochotu a cenné rady poskytované během zpracovávání práce. Mé poděkování také patří rodině a přátelům, kteří mi byli oporou během celého mého studia.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá procesem radikalizace a jeho psychologickými, sociálními a politickými aspekty. Teoretická část je zaměřena na popsání celého procesu radikalizace, analýzu důvodů vzniku radikalizace a její vývojové etapy. Dále je poukázáno na spouštěcí faktory a příčiny, které ovlivňují celý proces. V práci jsou uvedeny a komparovány teorie, ze kterých radikalizace vychází a jsou znázorněny modely reflektující proces radikalizace. Celá práce je zpracována s akcentem na objevující se prvky online radikalizace, které v posledních letech přidávají na závažnosti problematiky a je zdůrazněna bezprostřední návaznost na bezpečnostní oblast. Empirická část vychází z informací uváděných v teoretické části a analyzuje a komparuje vybrané případy radikalizace.

KLÍČOVÁ SLOVA

bezpečnostní hrozba * extremismus * frustrace * online radikalizace * proces radikalizace * příčiny * radikalizace * spouštěcí faktory * terorismus * varovné signály

ANNOTATION

The master thesis deals with the process of radicalisation and its psychological, social and political aspects. The theoretical part is aimed at describing the entire process of radicalisation, analysing the reasons for the emergence of radicalisation and its development stages. Furthermore, trigger factors and causes that influence the entire process are pointed out. The theories underlying the radicalisation and the models reflecting the process of radicalisation are presented and compared in the thesis. The whole thesis is elaborated with an emphasis on emerging elements of online radicalisation, which in recent years have added to the seriousness of the issue and the immediate link to the security area is emphasized. The empirical part is based on the information presented in the theoretical part and analyses and compares selected cases of radicalization.

KEYWORDS

security threat * extremism * frustration * online radicalisation * process of radicalization * causes * radicalization * trigger factors * terrorism * warning signs

Obsah

Úvod	7
1 Vymezení souvisejících pojmů	9
1.1 Radikalizace a radikalismus	9
1.2 Extremismus	13
1.3 Terorismus	15
2 Proces radikalizace	17
2.1 Teorie radikalizace – jejich popis a komparace	21
2.1.1 Teorie biologické	21
2.1.2 Teorie psychologické	22
2.1.3 Teorie sociologické	24
2.2 Analýza příčin vzniku radikalizace	26
2.3 Vývojové fáze radikalizace	28
2.4 Faktory ovlivňující proces radikalizace	30
2.4.1 Frustrace a deprivace	33
2.5 Vybrané modely radikalizačního procesu	36
2.5.1 Lineární modely	36
2.5.2 Vzestupné modely	39
2.5.3 Modely se sociálním kontextem	42
2.6 Indikátory radikalizace a jejich detekce	44
2.6.1 Indikátory radikalizace u dětí	49
3 Online radikalizace	52
3.1 Online radikalizace a mladiství	55
4 Empirická část	58
4.1 Cíl výzkumu	58
4.2 Předmět výzkumu	58

4.3	Metody výzkumu	58
4.4	Výzkumné předpoklady	58
4.5	Případové studie	59
4.6	Výzkumná zjištění	73
4.7	Závěr výzkumu	82
	Závěr	86
	Seznam použité literatury	88

Úvod

Pod pojmem radikalizace si většina laické veřejnosti představuje teroristické útoky vedené především islámskými teroristickými organizacemi. Je to způsobeno zejména tím, že tyto případy jsou nejčastěji medializovány a jejich důsledkem je vyvolání strachu a paniky u široké veřejnosti. Problematika radikalizace ale nepředstavuje pouze tuto oblast, ale je mnohem rozsáhlejší a její pole působnosti je od terorismu či extremismu odlišné. Radikalizace jako taková probíhá na denním pořádku, aniž bychom si to uvědomovali a všímali si varovných signálů, které ji indikují. Proces radikalizace může probíhat již od útlého věku, kdy jedinci začínají vnímat faktory, které působí jako spouštěče tohoto procesu. Významné ovlivnění myšlení a chování člověka se může projevit v každém věku. Záleží zejména na faktorech, které radikalizaci spouštějí, příčinách a okolnostech, na základě kterých se transformují názory, postoje a myšlení do podoby, ve které je vyznává daná ideologie či radikální skupina.

Radikalizace se v posledních letech stává velmi aktuálním a diskutovaným tématem, a to zejména kvůli rozvoji digitálních technologií a zvětšující se míře užívání internetu, působení na sociálních sítích a celkově snazšímu přístupu k informacím. Díky tomu je velmi pravděpodobné, že se k osobám dostanou materiály, myšlenky a informace s radikálním podtextem, anebo že je některý ze členů radikálního hnutí přímo kontaktuje. Na základě toho je snaha o větší posílení prevence a je upozorňováno na indikátory počínajícího procesu radikalizace, jejichž včasná indikace a podchycení celého procesu radikalizace ve správný čas může zabránit nenávisným a násilným aktům, které mohou dojít až do fáze, kdy jsou obětovány lidské životy.

Problematika radikalizace se bezprostředně týká oblasti bezpečnosti a její rozvoj a změna trendů v horizontu několika posledních let jí přidává na závažnosti. Zároveň se nejedná o tematiku pro Českou republiku tak vzdálenou, jak by se na první pohled mohlo zdát. Častokrát se mezi veřejností šíří povědomí až o nejzávažnějších případech, ale radikalismus nepřekračuje hranice práva a demokracie, a tím je oproti extremismu či terorismu méně vnímaný společností.

Cílem této práce je podat ucelený přehled týkající se vybraných prvků problematiky radikalizace.

V teoretické části bude uplatněna metoda řešení odborné literatury zabývající se problematikou radikalizace. V empirické části budou obsahově analyzovány vybrané případy, které budou komparovány a generalizovány na základě stanovených výzkumných předpokladů a budou zkoumány aspekty, které budou reflektovat informace uvedené v teoretické části.

1 Vymezení souvisejících pojmů

Radikalismus, radikalizace, extremismus, terorismus jsou pojmy, jenž je třeba si v úvodu formulovat a poukázat na rozdíly mezi nimi v rámci lepšího vhledu do problematiky. Jedná se o elementární pojmy, se kterými bude operováno napříč tématy, která budou zmiňována v práci. Vzhledem k tomu, že jsou tyto pojmy velmi úzce spjaty a jsou provázány v rámci problematiky, bývají často mylně zaměňovány a jejich užití bývá pro společnost v textech matoucí. Jedná se však o termíny zcela odlišné, ačkoliv určité aspekty spolu souvisejí, a dokonce se mohou i překrývat. Podíl na nesprávném užívání pojmů mají leč i nezáměrně mediální prostředky, což značně ovlivňuje pohled společnosti na problematiku a hranice mezi těmito pojmy bývá nesnadno rozpoznatelná a následně nesprávně pochopená. Toto má za následek vyvolání pocitu strachu, obavu z něčeho špatného, negativního, nebezpečného, a to především v laické společnosti a pramení z toho právě ono zmiňované nesprávné užívání pojmů.¹

1.1 Radikalizace a radikalismus

Radikalizace je v poslední době jedním z nejvíce užívaných bezpečnostních termínů, ke kterému však neexistuje všeobecně uznávaná definice. Tento pojem je diskutován napříč psychologií, sociologií, kriminologií a dalšími různými bezpečnostními obory, přičemž analýzou podstatných atributů bylo bezpečnostními experty stanoveno několik definic.²

„Radikalizace je tedy v obecné rovině vnímána jako víceúrovňový dynamický proces, během něž jedinec přijímá vyhraněné názory a postoje směřující k akceptaci, legitimaci, podpoře a realizaci násilí na základě vyznávané ideologické nebo náboženské doktríny nebo přesvědčení.“³

Ministerstvo vnitra definuje pojem radikalizace jako *„změny ideologických postojů člověka směrem k postojům vyhraněným, které vybočují z ústavních norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům. Tyto extremistické postoje jsou způsobilé přejít v aktivity,*

¹ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Extremismus a společnost*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-665-1. s. 14-15.

² VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 34-35.

³ Tamtéž, s. 35.

kteřé působí destruktivně na stávající demokratický systém, včetně aktivit násilného charakteru.“⁴

Alex P. Schmid radikalizaci vymezuje jako „*individuální či kolektivní (skupinový) proces, kdy v procesu politické polarizace selhávají tradiční postupy dialogu, kompromisního řešení a vzájemné tolerance mezi politickými aktéry a skupinami s odlišnými zájmy, přičemž na obou stranách konfliktu převládají konfrontační taktiky. Tyto taktiky obsahují buď a) použití (nenásilného) tlaku a nátlaku, b) různé formy politického násilí odlišného od terorismu nebo c) násilný extremismus v podobě terorismu či válečných zločinů.“⁵*

Organizace spojených národů ve své definici poukazuje na podněty, které mohou být politické, ideologické, náboženské, sociální, ekonomické, ale také na fakt, že jedinec může cílit své nároky na vládu, anebo celou společnost, a to nenásilnými prostředky, pod kterými si můžeme představit například přesvědčování, anebo násilnými prostředky.⁶

Z výše uvedených definic lze vyvodit, že radikalizace je komplexní problematikou, v rámci které můžeme pozorovat aspekty sociální, politické, ekonomické, bezpečnostní, kulturní a další.⁷

Radikalizace se vyznačuje znaky, které lze považovat za významné a jsou jimi:

- procesualnost a dynamičnost, což se projevuje tím, že radikalizace jako proces nemá pevně danou strukturu v rámci počátku, průběhu, vyústění, kulminace atp., ale reaguje na mnoho jevů vyskytujících se v rámci celého procesu;
- interaktivnost, která je značena vzájemným působením jedince, společenského prostředí a skupin, a to vyústuje k radikální změně v jednání, chování a přijímání radikálních myšlenek;

⁴ *Radikalizace* [online]. Praha: MVČR. [cit. 2.12.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/ostatni-hybridni-hrozby-radikalizace.aspx>

⁵ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 83.

⁶ Tamtéž, s. 82-86.

⁷ Tamtéž, s. 82-86.

- multidimenziálnost, která zobrazuje již zmiňovanou mnohost oborů a aspektů, kde se problematika radikalismu vyskytuje, a to včetně makro i mikrospolečenské úrovně;
- normativnost, která reprezentuje vybočení z norem, ať již kulturních, právních či morálních a definuje tak pohybování se na hranici „normálnosti“, akceptovatelnosti společenským prostředím.⁸

Radikalizaci tedy můžeme rozdělit na násilnou a nenásilnou, přičemž větší pozornost je věnována právě radikalizaci násilné, která krajně vede k extremismu. Z dalšího úhlu pohledu ji můžeme vidět jako radikalizaci náboženskou, která vychází z doslovné interpretace náboženských textů a bere je jako jediné legitimní texty. Náboženské radikalisty praxe označuje také jako fundamentalisty, kteří figurují napříč světovými náboženstvími, ačkoli nejkritičtější se pro západní Evropu jeví radikalismus islámský. Dále v rámci tohoto dělení můžeme spatřovat radikalizaci politickou, která se projevuje jako levicový a pravicový extremismus a v neposlední řadě máme radikalizaci protidemokratickou, která míří proti demokratickým principům státu. Poslední z uvedených je pro Českou republiku jedním z relativně novějších fenoménů. Souvisí s tím také nárůst populismu, protiústavní postoje, snaha o nabourání bezpečnostních strategií a zájmů. Bývá zde zřejmá provázanost s politickým extremismem, přičemž jednu ze zásadních rolí zde hraje vytváření dezinformací.⁹

Samotné slovo „**radikalismus**“ vychází z latinského *radix*, tedy kořen, z čehož vyplývá, že stojí o změnu od kořene, od počátku. Slovo radikální se vysvětluje také jako usilující o pronikavé a rychlé změny od základu, či jako pevný, rozhodný, pronikavý, rázný. Radikalismus lze vzhledem k radikalizaci vnímat jako výsledný stav právě procesu radikalizace a jedná se „*spíše o postoj (či komplex postojů) než plnohodnotné politické přesvědčení, přičemž jeho praktický obsah se mění s politickými okolnostmi, v nichž se radikálové nacházejí (Miller)*“.¹⁰

⁸ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránků stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 82-86.

⁹ *Radikalizace* [online]. Praha: MVČR. [cit. 2.12.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/ostatni-hybridni-hrozby-radikalizace.aspx>

¹⁰ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránků stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 81.

Radikalismus je tedy spíše myšlenkovým přístupem, který je proměnný podle politických změn a okolností, ve kterých se radikál nachází a prostřednictvím něhož lze distribuovat radikalizaci a radikální postoje, které staví základ na idejích vedoucích k budoucímu ideálnímu stavu společnosti – hledá tedy cestu ke změně ve společnosti. Radikál stávající okolnosti ve společnosti kritizuje a pokud je nelze z principu ospravedlnit, má tendenci šířit jejich transformaci či zrušení.¹¹

Jde tedy o prosazování důkladnějších politických, ekonomických, sociálních změn, které jsou považovány za extrémní v porovnání se stávajícími tradičními postoji. Stoupenci radikalismu požadují důrazná a nekompromisní řešení komplikací. Jako příklad radikálního postoje k problematice lze uvést například zákaz potratů, anebo znovuzavedení trestu smrti.¹²

Kontrastním pojmem radikalismu je konzervatismus a jeho status quo. Radikalismus tedy požaduje, aby bylo právě ono prostředí (ať již sociální, politické či ekonomické) vystaveno zásadní změně, která bude dlouhodobě udržitelná.¹³

Za radikalismus je častokrát „onálepkována“ ta část společnosti, která je považována za nekonformní a vyčleňuje tím tak jednotlivce či skupiny s odlišnými názory a postoji. Co se dá považovat za radikální a co ne, je nastavováno politickým a společenským klimatem, kulturou, zvyklostmi v dané společnosti. Tímto se liší také míra radikalizace v jednotlivých zemích – to, co je v jedné zemi považováno za normu, v jiné může hranici překračovat, s čímž také souvisí vztah minorit a většinové společnosti, která tyto odchylky nemusí přijmout.¹⁴

Pod radikalismus tedy podřazujeme kritické postoje, které mají za cíl změnit stávající politické klima, ale nikoliv zbavit se demokratických principů. Radikálové se svými vyhraněnými názory pohybují na hraně samotné zákonnosti, a to až na ústavní úrovni, přičemž pokud je komparujeme s extremisty, ti tuto pomyslnou

¹¹ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 81-82.

¹² VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Extremismus a společnost*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-665-1. s. 14-15.

¹³ DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 978-80-7452-122-5. s. 79-80.

¹⁴ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 81-82.

hranici svým jednáním překračují, což značí jeden z markantních rozdílů mezi radikalisty a extremisty.¹⁵

Radikalismus tedy můžeme chápat jako jakousi „šedou zónou“ mezi demokracií a extremismem a s tím spojeným spektrem názorů a postojů, které jsou v tzv. meziúrovni. Radikalismus tedy stále spadá pod demokratické hranice, a to i přes značné oddálení, které respektuje zákonné definice a užívá stále ještě zákonné prostředky, ale nespadá ještě do prostoru extremismu. Hranice mezi pojmy extremismus a radikalismus je tedy velmi nepřesná a někteří vnímají postoje a názory jako spadající pod jednu množinu.¹⁶

1.2 Extremismus

Termín extremismus má původ v latinském *extremus*, což znamená nejkrajnější, hraniční. Jednání extremistického charakteru jsou značně různorodá a často se odehrávají na místech veřejnosti běžně přístupným, přičemž se zde může vyskytovat i prvek konspirace. Vybraná jednání překračují legální mez a z pohledu prostředků užívaných pro dosažení stanovených cílů se jedná o variabilní prostředky zahrnující jak informační technologie, tak i propagační metody moderního charakteru. Z takové různorodosti extremistických projevů vyplývá značně ztížená identifikace extremismu projevujícího se ve společnosti, a tedy zkreslená představa vykázaná ve statistikách, kde extremismus vychází jako bezvýznamný co do počtu výskytu.¹⁷

Ministerstvo vnitra vytyčuje definici extremismu jako „*vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Mezi tyto principy patří:*

- *úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),*
- *svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),*

¹⁵ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Extremismus a společnost*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-665-1. s. 14-15.

¹⁶ DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 978-80-7452-122-5. s. 80-81.

¹⁷ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Extremismus a společnost*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-665-1. s. 13-14.

- *nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),*
- *svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),*
- *volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),*
- *ochrana menšin při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),*
- *svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezczitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).“¹⁸*

V českém právním systému není extremismus vymezen, avšak zde můžeme hovořit o trestných činech, kde lze spatřovat extremistický podtext, případně ve kterých je patrná rasová, národnostní či jinak motivovaná nenávisť. Konkrétně lze hovořit o trestných činech hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, genocidium, založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka, vydírání, perzekuce obyvatelstva a mnohé další. Obdobně lze spatřovat extremistickou problematiku v rámci Policie ČR a jiných státních bezpečnostních složek, které s tématem extremismu pracují jak na úrovni praxe, práce s databázemi, při práci se statistickými údaji, tak i v rámci pojmenování útvarů, které častokrát nesou ve svém názvu „protiextremistické“ či „pro boj s extremismem“, ačkoliv jednotná terminologie neexistuje.¹⁹

Bezpečnostní informační služba se v rámci extremismu zabývá těmi projevy, které jsou považovány za značně hraniční, krajní, vyhocené a z bezpečnostního hlediska je potřeba chovat k nim ostražitost. Detekce takových projevů, případně vzniku ideologií vyznávající prvky extremismu, je klíčová, jelikož

¹⁸ *Co je extremismus* [online]. Praha: MVČR: Odbor bezpečnostní politiky, 2010. [cit. 5.12.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>

¹⁹ Tamtéž.

směřuje k destabilizaci demokratického systému, který může být nahrazen totalitou, diktaturou, anarchií a dalšími typy režimů.²⁰

1.3 Terorismus

Teroristické aktivity se zpravidla nevyskytují nepředvídatelně a bez předchozích náznaků, ale většinou následují po procesu radikalizace, přičemž i právě možné násilné následky jsou jedním z důvodů, proč je na proces radikalizace soustředována větší pozornost.²¹

Ve spojitosti radikalizace a terorismu lze označit za předcházející právě násilné formy radikalizace, přičemž skupina expertů pro násilnou radikalizaci ustavená Evropskou komisí uvádí, že násilný radikalismus je sociálním začleňováním do extremismu, který má za následek projevy terorismu.²²

I přes to, že si každý jedinec pod pojmem terorismus je schopen představit určité aktivity pro takové jednání typické, neexistuje jednotná definice, neboť se jedná o multidimenzionální problém, který v sobě zahrnuje složky z oblasti psychologie, násilí, politiky aj. Důležitým pojmem je „teroristický skutek“, jímž se značí aktivita, která ve své podstatě cílí na narušení chodu státu, případně mezinárodní organizace, přičemž při takových aktivitách usuzujeme na úmysl zastrašit obyvatelstvo, narušit stabilitu státu či mezinárodní organizace, a to v nejelementárnějších hospodářských, sociálních, ústavních či politických principech. Výše uvedeného může být dosahováno útoky na lidské životy a zdraví, s možným následkem smrti, stejně tak jako útoky na zdraví psychické. Dále také braním rukojmí, narušením infrastruktury, destabilizací vládních zřízení, znemožněním přepravy dopravními prostředky zajišťující jak přepravu osob, tak i zboží, zakládáním havárií, přerušením dodávek základních zdrojů (voda, elektrina aj.), přičemž postačí i výhružka spáchání těchto činů.²³

²⁰ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Extremismus a společnost*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-665-1. s. 16.

²¹ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 81.

²² DANICS, Štefan. *Radikalizace - formy, modely a bezpečnostní aspekty: Radicalisation - forms, models and security aspects*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-539-4. s. 64.

²³ *Definice pojmu terorismus* [online]. Praha: MVČR: Odbor bezpečnostní politiky, 2009. [cit. 8.12.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>

Terorismus lze tedy považovat za předem promyšlené a plánované násilné činy, jež útočí proti osobám nezajímavým, a to za účelem dosažení předem stanovených cílů.²⁴

Bezpečnostní informační služba, jakožto bezpečnostní sbor terorismus potírající, jej popisuje jako „*násilnou formu prosazování politických zájmů stoupenců určité radikální ideologie (politické, náboženské, nacionalistické, separatistické, ekologické a jiné), cílem násilnosti je zpravidla civilní obyvatelstvo*“.²⁵

I přes to, že na území České republiky v porovnání s některými ostatními státy není terorismus příliš častým jevem, spatřujeme i na našem území některé aktivity, které mohou mít za následek teroristické útoky. Jedná se například o propagační aktivity, náboje, výskyt logistických podpůrných základů, přičemž je stěžejní sledovat i financování terorismu, což můžeme zařadit do právě zmiňované logistické podpory terorismu.²⁶

S postupem času a vývojem zabezpečovacích systémů a dalších prvků cílených proti terorismu, i teroristé využívají modernějších metod, forem a mění i výběr cílů, na které jsou útoky směřovány. Aktuálně nejčastěji můžeme spatřovat zaměření se na tzv. měkké cíle. K tomu jsou používány nejjednodušší formy nástražných zařízení snadno zkonstruovatelné rozsáhlým množstvím jedinců za minimální náklady. Tento typ útoků je predikován jako potenciální klíč pro tzv. osamělé vlky, kteří nemají přímou vazbu na teroristickou či jinou obdobnou skupinu, ale na základě radikalizace u nich můžeme spatřovat jistý fanatismus.²⁷ Více se těmito pojmy budou zabývat následující kapitoly.

²⁴ *Definice pojmu terorismus* [online]. Praha: MVČR: Odbor bezpečnostní politiky, 2009. [cit. 8.12.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>

²⁵ *Terorismus*. BIS.cz [online]. [cit. 8.12.2023]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/terorismus/>

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

2 Proces radikalizace

Radikalizace, jak již bylo zmíněno, je vnímána jako multidimenzionální proces, v průběhu kterého jedinec přebírá jiné chování, postoje, názory. Tyto transformace mohou vést k podpoře, přípravě či dokonce spáchání činu násilného charakteru, který bývá zpravidla podněcován náboženskými nebo ideologickými doktrínami hlásanými teroristickou organizací, přičemž kontinuálně dochází k identifikaci jedince s těmito transformacemi. Proces radikalizace je velmi individuální a jeho vývoj, jakož i časový úsek, jsou různé a nelze je jednoznačně vymezit – může trvat několik týdnů, let. Na jedné straně se může jednat o rychlou eskalaci celého procesu, kdy transformace u jedince může nabrat rychlý spád, s čímž půjde ruku v ruce i dosažení nejvyšší fáze a následné spáchání zamýšleného činu, násilného útoku či realizace obdobného aktu. Na straně druhé ale může nastat proces probíhající v dlouhém časovém úseku, kdy se jedinec nemusí dostat do fáze vykonání násilného skutku, ale je rekrutován do organizace, kde zastává významnou roli v rámci jejího fungování a nepřímo se tak podílí na činech takovou skupinou páchaných. U druhého z uvedených příkladů je také zapotřebí spatřovat radikalizaci u jedince, jelikož se nejedná o jednání méně závažné.²⁸

Smolík označuje radikalizaci jako „proces, kdy se jednotlivci z beránek mění na vlky“²⁹. Tím je myšlená transformace osob na jednotlivce pro společnost nebezpečné, kteří se dopouštějí násilných činností a teroristických útoků. Průběh tohoto procesu můžeme spatřovat v různých prostředích, kdy se zejména jedná o určitou organizaci, a to jak radikální, tak teroristickou. Dále se jedná o skupiny vrstevníků, ve kterých se jedinec pohybuje, anebo také rodinné prostředí, kdy právě radikalizace za přihlížení nejbližších či nejdůvěryhodnějších osob bývá jednou z neúspěšnějších. Radikalizace ale nemusí proběhnout pouze na základě podněcování jinými osobami, ale jedinec se může radikalizovat i sám, a to na základě osobního souladu s určitou radikální/teroristickou organizací. Tento

²⁸ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 34-36.

²⁹ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 89.

způsob lze v dnešní době považovat za častý vzhledem k technologickému pokroku a využívání internetu.³⁰

Schmid formuloval osm tezí, které se vztahují k procesu radikalizace:

1. U převážné části radikálů/teroristů se nevyskytují psychické problémy vážnějšího charakteru, i když jsou jejich činy z morálního hlediska obecně považovány za hranici normy. U jedinců označovaných za „osamělé vlky“ bývá počet deviantů výrazně vyšší. Častěji se ale u radikálů, potažmo teroristů, vyskytuje pocit, že jejich dosavadní život byl promarněný a postrádal smysl. Ten objevili právě participací v radikální/teroristické skupině. Právě tímto se transformují na tzv. nadšence a stávají se z nich radikálové či extremisté.³¹
2. Cesta, kterou si došel každý jedinec k radikalizaci, může být odlišná. Existuje mnoho způsobů, jak se jedinec zradikalizuje a případně připojí k organizaci a nelze určit univerzální postup, kterým projde. Stejně tak nelze vytyčit standardní profil radikála/teroristy, jelikož významnou roli hraje již zmiňované okolí jedince a případné členství blízkých osob v organizacích.³²
3. Proces radikalizace je postupný a jedinec se neradikalizuje ze dne na den. Proces trvá určitou dobu, během které lze pozorovat indikátory radikalizace. Může se jednat o změnu zájmů, vzhledu, vlastnictví propagandistických knih, předmětů, sledování specifických webových stránek atp.³³
4. Chudoba jako taková sama radikalizaci nepodněcuje, ale svou roli může hrát nezaměstnanost jedince. Faktor chudoby byl dlouhodobě uváděn jako jeden z důvodů k radikalizaci, a také bylo na toto téma vedeno množství diskuzí. Empirickým výzkumem však nebylo možné dokázat přímou vazbu mezi kolektivní či individuální chudobou a radikalismem.

³⁰ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 89.

³¹ SCHMID, Alex P. Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* [online]. 2013, č. 2, s. 21-33. [cit. 11.1.2024]. ISSN 24680664. Dostupné z: https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

³² Tamtéž, s. 21-33.

³³ Tamtéž, s. 21-33.

V některých zemích ale byla nezaměstnanost pro některé podnětem ke vstupu do teroristické organizace.³⁴

5. Rozhořčení (pocit nespravedlnosti), nebo také naštvaní a nenávisť. Právě pocit nespravedlnosti může podněcovat ke vstupu k radikálním skupinám. Rozhořčení na osobní úrovni nelze brát jako indikátor, ale pokud jedinec vnímá pocit nespravedlnosti a určí si viníka, může si stanovit jako cíl jeho odstranění. Tento pocit poté bývá silným motivačním faktorem pro to, stát se členem teroristické organizace. Následně pak nehrají roli jen pocity jedince, ale může se ztotožňovat s rozhořčením celé skupiny, čehož právě radikální/teroristické organizace využívají. Na Blízkém východě lze tento jev spatřovat v beznaději způsobované autoritářskými režimy a na Západě se projevuje v rámci boje s vlastní identitou a sounáležitostí s okolím. Mezi další faktory ovlivňující radikalizaci pak řadíme také nutkání čelit nespravedlnosti tváří v tvář, pocity vzrušení, postavení, úcta uvnitř skupiny a vzájemný tlak.³⁵
6. Zásadní význam pro rekrutaci do teroristických organizací mají sociální sítě. Radikální prostředí (v tomto případě v internetovém prostoru) může být především pro mladé lidi atraktivní, jelikož tímto způsobem hledají svou identitu, úlohu a postavení ve společnosti, případně i nová přátelství. U lidí v mladistvém věku lze pozorovat chtíč vyššího společenského statusu, tendenci riskovat či jednat impulzivně, a to za pomoci násilí. Takové chování pramení i v zažitě diskriminaci, ponižování apod. a následně ústí v radikalizaci, která je díky tomuto pravděpodobnější. Mladí lidé problémy řeší častokrát nekompromisně a impulzivně, což se projevuje hlavně v internetovém prostředí.³⁶
7. Důležitým faktorem radikalizace se jeví to, že se jedná o ideologii, která přijímá násilí. Ideologie podporuje akceptaci násilí jako metody pro

³⁴ SCHMID, Alex P. Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* [online]. 2013, č. 2, s. 21-33. [cit. 11.1.2024]. ISSN 24680664. Dostupné z: https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

³⁵ Tamtéž, s. 21-33.

³⁶ Tamtéž, s. 21-33.

vyvolání politických změn. Také je využívána k odstranění případných morálních zábran a obhajobě užití extrémních metod vedení konfliktu. Clark McCauley a Sophia Moskalenko zároveň ale podotýkají, že „existuje mnoho cest k radikalizaci, které nezahrnují ideologii“ – jedná se o již zmiňovanou potřebu postavení ve společnosti, individuální či skupinový pocit nespravedlnosti atp., kdy ideologie slouží ke zdůvodnění užití násilí.³⁷

8. K odstoupení z teroristické skupiny často dochází bez procesu deradikalizace. Tyto dva kroky nelze chápat jako totožné, jelikož termín deradikalizace označuje dlouhodobější proces odmítání určitých názorů, upouštění od hodnot, postojů atp. Deradikalizace tedy standardně nepřichází jako fáze před opuštěním teroristické organizace. Z výzkumu Johna Horgana vyplývá, že většina osob, které opustily teroristickou organizaci, nebyla deradikalizována.³⁸

Z výše zmíněného lze vyvodit, že radikalizace je velmi individuální proces, kde můžeme rozdíly u každého jednotlivce spatřovat v motivu, který vede k radikalizování, způsobu vstupu do radikální organizace, působení v rámci členství v takové organizaci, ale i jejím opuštění.³⁹

Schmid toto téma pojímá z pohledu terorismu, přičemž radikalizace je pak chápána jako možný předpoklad k uchýlení se k extremismu, anebo případně k terorismu.⁴⁰

Pro označení radikalizace za proces je nezbytné, aby bylo splněno několik prvků:

1. Proces radikalizace nelze spatřovat v obvyklých postupech psychologie osobnosti, která se bude soustřeďovat na profil radikála,

³⁷ SCHMID, Alex P. Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* [online]. 2013, č. 2, s. 21-33. [cit. 11.1.2024]. ISSN 24680664. Dostupné z: https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

³⁸ Tamtéž, s. 21-33.

³⁹ Tamtéž, s. 21-33.

⁴⁰ Tamtéž, s. 21-33.

ale musí se mít původ v tzv. rizikových faktorech, které mají vliv na chování, emoce či kognitivní funkce jedince.⁴¹

2. V rámci komunikace spatřujeme tzv. brainwashing, kdy je zřejmá komunikace s osobou na úrovni ideologické, sociálně-radikální či psychologické indoktrinace.⁴²
3. Zásadním a jedním z modernějších prvků adaptujícím se na vývoj společnosti a její komunikace je propaganda radikalizace v prostředí sociálních sítí, internetových fór a celkově zapojení modernějších komunikačních technologií.⁴³

2.1 Teorie radikalizace – jejich popis a komparace

Tato kapitola bude zaměřena na teorie radikalizace, přičemž bude kladen důraz na perspektivu biologickou, psychologickou a sociální. Každé z teorií se soustřeďují na různé druhy faktorů, které proces radikalizace jedince formují. Popis těchto teorií zobrazí pohled na faktory ovlivňující proces radikalizace a ovlivňující tak postoje, přesvědčení, chování jedince a podá komplexnější pohled na radikalizaci.

2.1.1 Teorie biologické

Biologické teorie se soustřeďují na radikalizace především z pohledu charakteristik jako jsou například věk či pohlaví. Převážnou část jedinců, kteří se v západních zemích radikalizují, tvoří muži, a to ve věku 15–25 let. Toto zjištění se opírá i o kriminologické výzkumy a poukazuje na celoživotně přetrvávající provinění. Vysoká úroveň impulzivity, potřeba risku a získání společenského statusu hraje roli při spatřování atraktivity v radikálním jednání.⁴⁴

Faktor, který se v cílených politikách příliš neodráží, je počet žen působících v rámci této problematiky. Proto je potřeba lépe pochopit specifika, která se objevují v souvislosti s radikalizací žen, a vytvářet tak genderově účinná

⁴¹ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 91.

⁴² Tamtéž, s. 91.

⁴³ Tamtéž, s. 91.

⁴⁴ CHRISTMANN, Kris. *Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism: A Systematic Review of the Research Evidence* [online]. Youth Justice Board, 2012. s. 23. [cit. 12.1.2024].

Dostupné z:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396030/preventing-violent-extremism-systematic-review.pdf

opatření a politiky. Vzhledem k tomu, že panuje mylná představa o tom, že radikalismus, násilný extremismus a terorismus patří výhradně do spektra týkajícího se pouze mužů, je potřeba uvědomovat si potenciál radikalizace žen a jejich zapojení do organizací tohoto charakteru. Výzkumy poukazují na minulé události, kdy ženy působily v rolích pomocných, ale také jako vedoucí v organizaci, náboru atp. Objevuje se také argument, který tvrdí, že rovnost podmínek a příležitostí pro muže i ženy se zvyšuje spolu s nárůstem využívání internetu, s čímž souvisí možnost anonymního vstupu do organizace.⁴⁵

Pouze věk nevyovídá o důvodu radikalizace jedinců a rozsáhlejší poznatky o roli žen v procesu radikalizace absentují. Tím pádem z pohledu biologických teorií není vysvětlení příčin příliš obsáhlé.

2.1.2 Teorie psychologické

Psychologické teorie si kladou za cíl zjistit, jaké osobnostní rysy jedince směřují k větší náchylnosti k radikalizaci a jaké psychické procesy se v radikalizovaném jedinci odehrávají.⁴⁶

Z psychologického pohledu se výzkumná šetření často soustředila na vytvoření profilu, který by odpovídal charakteristickým rysům radikála a na vytyčení rysů, které ho odlišují od většinové společnosti. Snahy o vysvětlení radikalizování jedince se koncentrovaly na některou z forem patologie či jiné abnormality vyskytující se v osobnosti radikála.⁴⁷ Tyto teorie byly však z velké části neúspěšné a experti pohybující se v této problematice se většinově shodli na tom, že u radikalizujících se jedinců se nemusí nutně objevovat klinicky psychotické charakteristiky či kognitivní anebo neurologický deficit, nebo minimálně neurychlují radikalizaci jedince. Radikálové jsou tak většinové společnosti podobní více, než je předpokládáno. Toto tvrzení však samozřejmě neplatí ve všech případech a vyskytují se jedinci či skupiny, které tímto typem

⁴⁵ EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE. *Radicalisation and counter-radicalisation: A gender perspective* [online]. Briefing, 2018. s. 2. [cit. 12.1.2024]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-581955-Radicalisation-gender-perspective-rev-FINAL.pdf>

⁴⁶ CHRISTMANN, Kris. *Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism: A Systematic Review of the Research Evidence* [online]. Youth Justice Board, 2012. s. 23-24. [cit. 12.1.2024]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396030/preventing-violent-extremism-systematic-review.pdf

⁴⁷ Tamtéž, s. 23-24.

psychické abnormality trpí, což můžeme v řadě případů vyzorovat. Někteří naopak spatřují u radikalizujícího se jedince racionalitu, a to v tom ohledu, že byt' je jeho jednání i násilného charakteru, jedná se o předem promyšlené a vědomé rozhodnutí k uskutečnění určitého jednání za účelem dosažení cíle.⁴⁸

Profilování na základě psychologických charakteristik přispěl Jerrold Post, podle kterého existují jedinci se zvláštními charakterovými rysy, kteří jsou v průměře přitahováni radikálními či extremistickými projevy.⁴⁹

Anja Dalgaard-Nielsen uvádí tři možné typy zkoumání individuální psychologie.

- Prvním z nich jsou psychodynamické přístupy, které vycházejí z Freudovy analýzy a odráží v sobě narcismus a paranoiu. Násilí, které má jedinec potřebu páchat, propojuje se zážitky z dětství, traumatizujícími událostmi z minulosti či jinými podvědomými procesy.⁵⁰
- Jako druhá je uváděna teorie identity, kdy zejména mladiství jedinci při vytváření a hledání své identity inklinují ke skupinám radikálního charakteru, jelikož jim dávají pocit pochopení, sounáležitosti, smyslu.⁵¹
- Jako poslední z těchto teorií je představována teorie kognitivní, která spojuje kognitivní schopnosti jedince s násilím, a tím i možnost připojit se ke skupině radikálního charakteru.⁵²

Podobně jako u biologických teorií nelze ani u teorií psychologických vyvozovat jisté závěry o působících psychologických faktorech, a to z důvodu omezeného rozsahu výzkumných šetření, a také ze značné psychické podobnosti mezi osobami, které násilí páchají a těmi, které jej nepáchají. Na základě

⁴⁸ CROSSETT Chuck a Jason A. SPITALETTA. *Radicalization: Relevant Psychological and Sociological Concepts* [online]. The Johns Hopkins University: Applied Physics Laboratory, 2010. s. 21-22. [cit. 12.1.2024]. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/USArmy-RadicalizationConcepts.pdf>

⁴⁹ MASKALIÛNAITĚ, Asta. Exploring the theories of radicalization. *International Studies: Interdisciplinary Political and Cultural Journal* [online]. 2015, roč. 17, č. 1, s. 9-26. [cit. 12.1.2024]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/291418730_Exploring_the_Theories_of_Radicalization

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

provedených šetření lze ale vyvodit závěr, že užití násilí se neodvíjí od psychopatologických jevů vyskytujících se u jedince. Zcela vyloučit věrohodnost těchto teorií nelze, ale stále ještě nebyly stanoveny rysy osob, podle kterých by se dalo usuzovat na profil radikálního jedince.

2.1.3 Teorie sociologické

Sociologické teorie bývají jedny z nejužívanějších teorií pro zkoumání radikalizace. Ústředními pojmy, které jsou těmito teoriemi řešeny jsou deprivace, diskriminace či neúspěšná integrace. Otázku, kterou si zde lze pokládat je, zda se jedná o příčiny radikalizace, či pouze o doprovodné faktory, které se při radikalizaci vyskytují.⁵³

Za hlavní zájem studia sociologických teorií považujeme vnější faktory, které mají vliv na jednání a chování jedince či skupiny a mohou vést k užití násilí. Mezi takové faktory řadíme ekonomické, kulturní, politické či společenské podmínky.⁵⁴

Teorie relativní deprivace je jednou z nejznámějších teorií vysvětlující politické násilí. Podstata této teorie spočívá v tom, že kolektivní vzpoura, občanská válka či jednání teroristického charakteru vznikají v momentě, kdy část lidí začíná pociťovat ekonomickou, sociální či kulturní nerovnost v porovnání s jinou skupinou lidí, anebo vlivem časového vývoje, kdy po období vývoje může nastat období stagnace, které vyvolává pocit krácení práv. Tento subjektivní pohled může vést k pocitům frustrace, potažmo agrese, což je považováno za reakci, která vyvstává v případě, že jsou jedinec či jeho práva utlačována. Tato hypotéza vyplývá ze subjektivních potřeb jedinců, a tak je tento pocit frustrace čistě relativní. Kritika zde spočívá ve faktu, že frustrující podmínky zažívá velké množství lidí, ale pouze zlomek z nich se uchýlí k terorismu jako k řešení takové situace.⁵⁵

⁵³ CHRISTMANN, Kris. *Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism: A Systematic Review of the Research Evidence* [online]. Youth Justice Board, 2012. s. 24. [cit. 15.1.2024].

Dostupné z:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396030/preventing-violent-extremism-systematic-review.pdf

⁵⁴ DALGAARD-NIELSEN, Anja. *Studying Violent Radicalization In Europe II. The Potential Contribution Of Socio-Psychological And Psychological Approaches* [online]. DIIS Working Paper, 2008. s. 4. [cit. 15.1.2024]. ISBN 978-87-7605-250-8. Dostupné z: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/84593/1/DIIS2008-03.pdf>

⁵⁵ Tamtéž, s. 4-5.

Křivda je v tomto případě podstatným, ale zároveň neospravedlňujícím vysvětlením možného uskupování do organizací. Jedinci, kteří jsou politicky motivovaní, mohou svou nakumulovanou agresi a frustraci přeměnit v akci násilného charakteru. Politické násilí je užito jako prostředek pro ventilování agrese, přičemž způsobení škody či bolesti druhým je vedlejší v porovnání s dosažení primárního cíle, kterým je dosažení určité změny.⁵⁶

Teorie sociálních sítí zobrazuje závislost vztahů mezi osobami, případně skupinami, v rámci určité sítě. Jedinci či skupiny mezi sebou mají vazby založené na závislostech, kterými mohou být přátelství, finance, společný zájem, víra, prestiž, skupinová příslušnost atp. V závislosti na charakteru závislosti rozlišujeme vazby silnější a slabší. Při dosažení tohoto modelu na radikalizaci lze vyvodit, že menší sítě se silnějšími vazbami mohou lépe fungovat, jelikož je zachována soudržnost, je možná snazší kontrola konformity a jednodušeji se zajišťuje bezpečnější chod takové skupiny. Oproti tomu větší sítě se slabšími vazbami jsou náchylnější k odchýlkám a novým alternativním nápadům, které mohou ohrozit fungování skupiny. Taktéž je zde riziko nadbytečných vazeb, a tím i potenciální infiltrace nežádoucích osob. V mnoha radikálních skupinách je tedy zákaz vytváření takovýchto velkých otevřených sítí, které jsou náchylnější k destrukci.⁵⁷

Teorie sociálního hnutí je poslední z vybraných teorií. Podstatou této teorie je vliv vnějších sociálních či politických podmínek na jedince, přičemž je jimi motivován k přijetí myšlenky týkající se změny stávajících podmínek z důvodu zpochybňování těch stávajících. Hlavní pointou této teorie je, že pokud existuje konflikt mezi státem a skupinou radikálního charakteru, intenzita užívaného násilí bude vzrůstat. V případě, že se ke skupině připojí jedinec v průběhu radikální akce (například ilegálního shromáždění, pochodu), je pravděpodobné, že neunesse eskalaci násilí a od skupiny se odpoutá. Tím se značí jeho nedostatečná sounáležitost se skupinou a slabý závazek vůči ní. Takto jsou vyselektováni nekonformní jedinci a v jádru skupiny zůstanou ti, kteří mají se skupinou shodné

⁵⁶ CROSSETT Chuck a Jason A. SPITALETTA. *Radicalization: Relevant Psychological and Sociological Concepts* [online]. The Johns Hopkins University: Applied Physics Laboratory, 2010. s. 14-15. [cit. 15.1.2024]. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/USArmy-RadicalizationConcepts.pdf>

⁵⁷ Tamtéž, s. 16-17.

morálního hodnoty, postoje a jsou s ní dostatečně ztotožnění. Tímto způsobem může vykristalizovat silná radikální skupina, případně teroristická organizace.⁵⁸

Sociologické teorie mohou při aplikaci na proces radikalizace navázat na teorie psychologické a to tak, že jejich aplikací jsou utlumeny vnitřní psychologické tendence k vyhodnocení začlenění do radikální skupiny jako řešení. Tyto teorie akcentují společenské, ekonomické, politické vlivy, ale nelze na ně nahlížet v samostatném působení, jelikož násilné akce podniká pouze ta část jedinců, na které působí stejné faktory.⁵⁹

2.2 Analýza příčin vzniku radikalizace

Jak již bylo zmíněno, proces radikalizace je v každém případě zcela individuální proces, kdy působí různé příčiny vedoucí k radikalizaci a mnoho faktorů, které v závislosti na svém charakteru v různé míře tento proces ovlivňují. Z množství provedených výzkumných šetření vyplývá, že za radikalizaci nenese odpovědnost pouze jedna konkrétní příčina, na základě které došlo k zapojení se do extremistické/teroristické skupiny, ale jedná se o kombinaci několika z nich, přičemž působí také určité faktory, události. Radikalizace je chápána tedy jako proces transformace, přičemž někteří mají ke zradikalizování větší tendenci a jsou k méně odolní vůči působícím faktorům.⁶⁰

Proces radikalizace může probíhat na třech stupních, a to u jedince, skupiny a celé společnosti. Stejně tak na těchto třech úrovních pozorujeme působení faktorů, které tento proces spouští. Analýza procesu radikalizace tedy vyžaduje zkoumání na třech úrovních – mikro úroveň, mezo úroveň a makro úroveň.⁶¹

⁵⁸ CROSSETT Chuck a Jason A. SPITALETTA. *Radicalization: Relevant Psychological and Sociological Concepts* [online]. The Johns Hopkins University: Applied Physics Laboratory, 2010. s. 17-19. [cit. 15.1.2024]. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/USArmy-RadicalizationConcepts.pdf>

⁵⁹ Tamtéž, s. 13-14.

⁶⁰ DANICS, Štefan. *Radikalizace - formy, modely a bezpečnostní aspekty: Radicalisation - forms, models and security aspects*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-539-4. s. 91.

⁶¹ SCHMID, Alex P. Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* [online]. 2013, č. 2, s. 3-5. [cit. 18.1.2024]. ISSN 24680664. Dostupné z: https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

Mikro úroveň značí individuální rovinu jednotlivce, která se soustřeďuje na jeho vlastnosti, hodnoty, názory a postoje, které zastává. Je zkoumána pravděpodobná náchylnost a zranitelnost jedince. Na této úrovni mohou podněcovat radikalizaci poruchy osobnosti či negativní aspekty ze života jedince. Pod příčiny na této úrovni můžeme zahrnout problémy s hledáním vlastní identity, problém s jedincovým začleněním, s čímž souvisí i vnitřní pocit odcizení či marginalizace, kterou definujeme jako vytlačení jedince (nebo případně skupiny) na okraj společnosti, vyloučení z většinové společnosti. Dále můžeme do této skupiny zařadit neuspokojení základních potřeb, tj. deprivaci, která je relativní a jedinec se tak porovnává s ostatními jedinci či skupinami. Patří sem také diskriminace, šikana, ponižování, které může probíhat jak přímo, tak i nepřímo (zprostředkovaně), stigmatizace, deprese či úzkostné stavy. Tyto aspekty bývají doprovázeny potřebou pomsty (nepřímé) a morálním vztekem.⁶²

Na **mezo úrovni** zkoumáme společenské prostředí v širším kontextu, a to z hlediska ovlivňování a formování jedince. Vytváření okolností, za který se propojuje jedinec s radikální/extremistickou skupinou, přičemž se setkávají v otázkách společné identity, řadíme právě do této úrovně. Jako důvody vedoucí k radikalizaci zde pozorujeme například pocit křivdy u celé skupiny. Skupina vnímá určitou nespravedlnost, přičemž zde vzniká propojování s radikálními, extremistickými či teroristickými organizacemi, kde dochází k pochopení těchto pocitů a postupnému přebírání hodnot a postojů takových organizací. Na této úrovni je ideálním prostředím k radikalizaci prostředí věznice. V dnešní době ale narůstá četnost radikalizace prostřednictvím internetu, kde probíhá utváření názorů na sociálních sítích jednodušší formou.⁶³

Makro úroveň zobrazuje funkci vlády a společnosti jak v tuzemském, tak v zahraničním kontextu, radikalizaci veřejného mínění, politických stran a hnutí.

⁶² SCHMID, Alex P. Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* [online]. 2013, č. 2, s. 3-5. [cit. 18.1.2024]. ISSN 24680664. Dostupné z: https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

⁶³ SMOLÍK, Josef. Proces radikalizace v kontextu terorismu. In: *Bezpečnostné fórum. Sborník vedeckých prác* [online]. Banská Bystrica: Interpolis, 2018, s. 378-387. [cit. 18.1.2024]. ISBN 978-80-972673-5-3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Josef-Smolik/publication/331320883_Proces_radikalizace_v_kontextu_terorismu/links/5c73db3a92851c69503f499e/Proces-radikalizace-v-kontextu-terorismu.pdf

Dále mezi důvody radikalizace řadíme oblast etnickou soustřeďující se především na napětí mezi majoritou a minoritami, a také absentující sociálně-ekonomické příležitosti pro části společnosti. Nepochybně lze označit za podněcující k radikalizaci i mezinárodní vztahy, v rámci kterých lze poukázat například na mezinárodní konflikty na Blízkém východě, a globalizační a modernizační dopady.⁶⁴

Faktory na mezo a makro úrovni mohou sehrávat důležitou roli v radikalizačním procesu, a to v podobné, ne-li větší části než faktory na mikro úrovni. Otázka, která vyvstává v rámci zkoumání příčin radikalizace je ta, zda se výzkumy nesoustřeďují primárně na mikro úroveň příčin, přičemž stejnou pozornost by si zasloužily i další dvě úrovně. Makro úroveň je pro výzkum o něco citlivější oblastí, jelikož ve spojitosti s tím je potřeba studovat vzájemné vazby a působení autoritářských režimů a západních vlád.⁶⁵

2.3 Vývojové fáze radikalizace

Radikalizaci lze rozdělit do 3 fází – fáze sensitivity, fáze skupinového členství a fáze akce. Zda bude jedinec procházet všemi částmi záleží na faktorech výše uvedených úrovní, které se zde promítají. Odolnost jedince vůči zradikalizování lze posílit pomyslným ochranným štítem, který se však otočí v momentě, kdy se jedinec již integroval do skupiny a ta ho chrání naopak proti deradikalizačním vlivům z vnějšku.⁶⁶

První fáze bývá označována jako **fáze sensitivity**, a to konkrétně k přijetí určité radikální ideologie. V rámci mikro úrovně zde hrají stěžejní roli významné osoby v jedincově okolí. Jedinec častokrát mívá pocity bezvýznamnosti, méněcennosti, zažívá ponížení a nemá perspektivu týkající se budoucí existence. Vnímá podmínky, které by měly ovlivnit jeho budoucí život jako ztrácející na

⁶⁴ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Bezpečnostní hrozby současnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2016. ISBN 978-80-7251-462-5. s. 188.

⁶⁵ SCHMID, Alex P. Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* [online]. 2013, č. 2, s. 5. [cit. 18.1.2024]. ISSN 24680664. Dostupné z: https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf

⁶⁶ DOOSJE, Bertjan a kol. Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology* [online]. 2016, roč. 11, s. 79-84. [cit. 20.1.2024]. ISSN 2352-250X. Dostupné z: https://nvvb.nl/media/cms_page_media/694/Terrorism%2C%20radicalization%20and%20de-radicalization.pdf

kvalitě. Takové podmínky se mohou dotýkat kariéry a potažmo zaměstnání, vztahů v rodině a rozvíjení své osobnosti celkově. Jedinec tedy nabírá pocit nejistoty ohledně budoucího vývoje a má tendenci se uchýlovat ke skupinám, jejichž členové zažívají pocity stejného rázu. V takových skupinách poté nachází ztotožnění s hodnotami a jeho osobní problémy se jeví jako pohybující se v hranicích normy. Tato skupina mu také nabízí řešení jeho osobní situace.⁶⁷

V rámci této fáze je na mezo úrovni kruciólní blízké okolí a společenské prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje, kam se zařazuje. Pod reprezentanty tohoto prostředí můžeme zařadit rodinu, přátele, či konkrétní skupiny, ve kterých se jedinec pohybuje. V tomto prostředí jedinec spolu s celou skupinou cítí právě pocit křivdy, nespravedlnosti, nedostatku a dochází k tzv. relativní skupinové deprivaci, kdy v rámci silné koncentrace ve skupině lze pozorovat větší tlak a vliv na jedince. Při demonstraci na určité skupině lze vyzdvihnout například problémy se vzděláním či zaměstnáním.⁶⁸

Nesouhlasem či odmítáním sociálních faktorů působících zvenku můžeme pozorovat ovlivnění jedince na makro úrovni. Jedná se například o globalizaci, politické či kulturní působení.⁶⁹

Fáze druhá nazývaná jako **fáze skupinového členství** demonstruje samotnou integraci jedince do radikální skupiny. Podstatný je zde závazek spojení jednotlivce se skupinou i skupiny s jednotlivcem. Na mikroúrovni je hlavní motivací jedince dokázat radikální skupině svou lojalitu, a to především tím, že přijme hodnoty a normy skupinou uznávané.⁷⁰

Za nejzásadnější se pravděpodobně dá považovat mezo úroveň, jelikož zobrazuje posílení vztahu mezi jedincem a skupinou, přičemž dochází i k izolaci fyzické i psychické, která odpoutává jedince od dosavadního sociálního prostředí. S tím souvisí také požadavek radikální skupiny na přerušení vazeb s rodinou

⁶⁷ SMOLÍK, Josef. *Proces radikalizace v kontextu terorismu*. In: *Bezpečnostné fórum. Sborník vedeckých prác* [online]. Banská Bystrica: Interpolis, 2018. s. 378-387. [cit. 20.1.2024]. ISBN 978-80-972673-5-3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Josef-Smolik/publication/331320883_Proces_radikalizace_v_kontextu_terorismu/links/5c73db3a92851c69503f499e/Proces-radikalizace-v-kontextu-terorismu.pdf

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

a přáteli radikalizujícího se jednotlivce za účelem soudržnosti se skupinou a akceptace nových hodnot.⁷¹

Na makro úrovni je konkrétní radikální skupina vnímána jako nástroj pro celospolečenskou transformaci a je kladen důraz na deklarování jejich hodnot.⁷²

V závěrečné fázi nazývané jako **fáze akce** dochází k uchylování se k užívání násilí směrem ke skupinám jiným.⁷³

Na mikroúrovni je faktorem vedoucím k násilí častá konfrontace se smrtí (a i to příbuzného či přítele) například ve válečných konfliktech.⁷⁴

V rámci mezo úrovně se jedinec připravuje na použití násilí i na variantu, že při činu sám zahyne, případně zanechá poselství, závěť, zanechá prohlášení uveřejněné na internetu. Podstatou je, že pokud se jedinec k takovému kroku uchýlí, je tím ztížena možnost odstoupit.⁷⁵

Na makro úrovni hrají důležitou roli společenská témata, na která je mířeno a apel na úřady a autority, na které je svalována vina nutnosti užití násilí.⁷⁶

2.4 Faktory ovlivňující proces radikalizace

Proces radikalizace ovlivňuje celá řada faktorů a jak již bylo zmiňováno, jedná se o velmi individuální proces, který ovlivňují faktory sociologické, politické, ideologické či psychologické, kulturní nebo ekonomické. Ty se dají zkoumat jak na individuální úrovni jedince, tak i na té společenské. Vzhledem tomu, že je radikalizace procesem, osoba se radikálem či teroristou nestává ze dne na den, ale postupně. I na tomto má svůj podíl různá míra zastoupení výše zmiňovaných

⁷¹ SMOLÍK, Josef. *Proces radikalizace v kontextu terorismu*. In: *Bezpečnostné fórum. Sborník vedeckých prác* [online]. Banská Bystrica: Interpolis, 2018. s. 378-387. [cit. 20.1.2024]. ISBN 978-80-972673-5-3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Josef-Smolik/publication/331320883_Proces_radikalizace_v_kontextu_terorismu/links/5c73db3a92851c69503f499e/Proces-radikalizace-v-kontextu-terorismu.pdf

⁷² DOOSJE, Bertjan a kol. Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology* [online]. 2016, roč. 11, s. 79-84. [cit. 20.1.2024]. ISSN 2352-250X. Dostupné z: https://nvvb.nl/media/cms_page_media/694/Terrorism%2C%20radicalization%20and%20de-radicalization.pdf

⁷³ SMOLÍK, Josef. *Proces radikalizace v kontextu terorismu*. In: *Bezpečnostné fórum. Sborník vedeckých prác* [online]. Banská Bystrica: Interpolis, 2018, s. 378-387. [cit. 20.1.2024]. ISBN 978-80-972673-5-3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Josef-Smolik/publication/331320883_Proces_radikalizace_v_kontextu_terorismu/links/5c73db3a92851c69503f499e/Proces-radikalizace-v-kontextu-terorismu.pdf

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

kategorií faktorů, přičemž náchylnost osoby k radikalizaci mohou ovlivnit i určité události.⁷⁷

Jedním z pohledů, který zde lze aplikovat, je rozdělení těchto faktorů na tzv. push faktory, pull faktory a osobní faktory. Tyto tři kategorie jsou navzájem ovlivňovány a vyúsťují v násilná jednání, která mohou být soustředěna na měkké cíle.⁷⁸

Push faktory obsahují strukturální okolnosti, které podněcují k použití násilí a tlačí osoby k připojení se k radikální skupině. Řadíme sem například státní represi, nespravedlnost, která může vyplývat z pocitu potlačování osobního rozvoje, či křivdu, anebo relativní deprivaci. Dále to může být nerovnost, přítomnost více etnických či náboženských skupin v jedné společnosti, okolnosti týkající se geopolitiky, frustrace, stigmatizace, marginalizace. Bývá sem zařazován i problém nezaměstnanosti, který vyvolává v jedincích pocit frustrace a ten v kombinaci s jinými faktory vyúsťuje v agresi a stejně tak s absencí zaměstnání vzrůstá množství volného času, který může znamenat větší dostupnost náborů do radikálních skupin. V tomto ohledu lze s pravděpodobnější radikalizací spojit i nižší úroveň či absenci vzdělání, jelikož jedinci mají méně sofistikované myšlení a jsou radikálním názorům otevřenější.⁷⁹

Pull faktory zobrazují aspekty, které jedince k radikálním hnutím přitahují. Tyto faktory se týkají především hledání vlastní identity a otázek existenčního charakteru. Řešení těchto problémů jedincům pak nabízí právě vstup do radikální skupiny. Ten je snazší v případě, že těmi přitahujícími jsou osoby z blízkého okolí, přátelé, rodinní příslušníci, kteří působí na jedince věrohodněji a utvrzují v něm přijímaná přesvědčení, postoje a názory. Pod pull faktory si můžeme představit

⁷⁷ SMOLÍK, Josef. Proces radikalizace v kontextu terorismu. In: *Bezpečnostné fórum. Sborník vedeckých prác* [online]. Banská Bystrica: Interpolis, 2018, s. 378-387. [cit. 20.1.2024]. ISBN 978-80-972673-5-3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Josef-Smolik/publication/331320883_Proces_radikalizace_v_kontextu_terorismu/links/5c73db3a92851c69503f499e/Proces-radikalizace-v-kontextu-terorismu.pdf

⁷⁸ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Terorismus a radikalizace v České republice: možnosti detekce rizikových osob*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-3126-6. s. 21.

⁷⁹ VERGANI, Matteo a kol. The Three Ps of Radicalization: Push, Pull and Personal. A Systematic Scoping Review of the Scientific Evidence about Radicalization Into Violent Extremism. *Studies in Conflict & Terrorism* [online]. 2018, roč. 43. [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/326585283_The_3_Ps_of_radicalisation_push_pull_and_personal_A_systematic_scoping_review_of_the_scientific_evidence_about_radicalisation_into_violent_extremism

sounáležitost v rámci skupiny, samotnou ideologii, propagandu či principy v rámci skupiny. Jedinec vnímá shodu se skupinou v morálních hodnotách a vyhovují mu mechanismy a procesy, na kterých je založeno fungování takové skupiny. Faktorem, který se v rámci radikálních skupin také projevuje je tzv. skupinová dynamika, kterou lze charakterizovat jako vzájemné upevňování vazeb s osobami stejně smýšlejícími, vytváření vzájemného tlaku a celkové ztotožnění jedince se skupinou. Z emocionální stránky může být pro připojení se k radikální skupině také vzrušení, které je způsobováno užíváním násilí. Skupina pak jedinci zajišťuje ideální prostředí pro aktivity násilného typu.⁸⁰

Osobnostní faktory označují individuální charakteristiky, na základě kterých se jedinec stává vulnerabilnějším v porovnání s ostatními relativně srovnatelnými osobami. Mezi takové charakteristiky zařazujeme psychické poruchy, traumatické události ze života jedince nebo rysy jeho osobnosti, kterými mohou být typicky impulzivita nebo narcismus.⁸¹

Push faktory, pull faktory a osobnostní faktory jsou na sobě vzájemně závislé a málokdy působí při ovlivňování procesu radikalizace samostatně. To lze vyvodit například z toho, strukturální okolnosti patřící pod push faktory (např. nezaměstnanost) mohou podpořit osobní faktory jako je deprese nebo pocit méněcennosti, stejně tak jako zvýšit přitažlivost potřeby zařadit se do určité skupiny.⁸²

Alex P. Schmid uvádí výčet příčin a rizikových faktorů radikalizace, které vedly k nárůstu teroristických útoků jakožto následného produktu radikalizace. Jsou jimi:

- *„nárůst komunit zatížených chudobou, nemocemi, negramotností a beznadějí;*
- *zvýšená míra sociální nerovnosti, marginalizace a vyloučení;*
- *narůstající politický útlak, porušování základních lidských práv;*

⁸⁰ VERGANI, Matteo a kol. The Three Ps of Radicalization: Push, Pull and Personal. A Systematic Scoping Review of the Scientific Evidence about Radicalization Into Violent Extremism. *Studies in Conflict & Terrorism* [online]. 2018, roč. 43. [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/326585283_The_3_Ps_of_radicalisation_push_pull_and_personal_A_systematic_scoping_review_of_the_scientific_evidence_about_radicalisation_into_violent_extremism

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

- *zvýšená míra předsudků a stereotypů v některých státech;*
- *zvýšená míra drogové závislosti v některých komunitách;*
- *odcizení mládeže v důsledku ekonomické deprivace a politického napětí;*
- *zvýšená míra odmítání globalizačních a euroatlantických hodnot (kulturní a hodnotová dimenze);*
- *zvýšená míra frustrace v některých komunitách, pocity nespravedlivého světa, podrážděnost“.*⁸³

2.4.1 Frustrace a deprivace

Frustrace bývá v souvislosti s krizí identity často prezentována jako jeden ze spouštěcích faktorů, které vedou jedince k radikalizaci. Mezi další takové faktory společně s frustrací řadíme například traumatizující zážitek, ideologii, materiální výhody nebo kontrolu myšlení.⁸⁴

Původ slova frustrace nalezneme v latinském *frustratio*, což můžeme přeložit jako klamání.⁸⁵ Lze ji definovat jako „stav či pocit (včetně doprovodných reakcí) vznikající tehdy, když člověku někdo nebo něco brání v uspokojení potřeb nebo dosažení cílů, popř. to, co tento stav vyvolalo“.⁸⁶

C. N. Cofer a M. H. Appley uvádějí, že pod pojem frustrace můžeme zařadit tři fenomény, které jsou ve své podstatě odlišné, ale zároveň vzájemně provázané. Jsou jimi:

- vnější situace, která brání dosažení cíle (naplnění potřeby) a funguje jako bariéra pro cílené chování, čímž je znemožněno dosažení zamýšleného cíle;

⁸³ SMOLÍK, Josef. Proces radikalizace v kontextu terorismu. In: *Bezpečnostné fórum. Sborník vědeckých prac* [online]. Banská Bystrica: Interpolis, 2018, s. 378-387. [cit. 24.1.2024]. ISBN 978-80-972673-5-3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Josef-Smolik/publication/331320883_Proces_radikalizace_v_kontextu_terorismu/links/5c73db3a92851c69503f499e/Proces-radikalizace-v-kontextu-terorismu.pdf

⁸⁴ CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. *Logika terorismu*. Historie (Academia). Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6. s. XV.

⁸⁵ NAKONEČNÝ, Milan. Frustrace. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2018. [cit. 24.2.2024]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Frustrace>

⁸⁶ *Pojem frustrace*. Slovník-cizich-slov.abz.cz [online]. [cit. 24.2.2024]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/frustrace>

- vnitřní psychický stav, který vyvstává na základě této situace, kdy dochází ke vzniku emoce (afektu) a vnitřní tenze s motivací následující po zdolání překážky;
- zvláštní způsoby chování vyplývající ze situace a vnitřního stavu jedince v důsledku tohoto stavu, jenž jsou charakterizovány nevědomým pokusem vypořádat se s takovou situací a odstranit vnitřní napětí s tím spojené.⁸⁷

Z výše uvedeného vyplývá, že osoba se snaží vypořádat s konkrétní situací a samotným stavem frustrace nevědomými mechanismy, které označujeme jako reakce na frustraci.⁸⁸

Souvisejícím pojmem je tzv. frustrační tolerance, která označuje míru, která je individuální v rezistenci vůči frustrujícím situacím. Ta je u dětí zpravidla nižší než u dospělých a například při válečných konfliktech, které označujeme za masovou (kolektivní) frustraci, je tato odolnost zvýšená.⁸⁹

Původ frustrace spatřujeme ve vnitřních a vnějších zdrojích. Vnějšími zdroji jsou skutečně existující překážky či omezení nebo zákazy nastolené organizacemi nebo některými osobami. Za vnitřní zdroje považujeme ty zábrany, které si v sobě vytváří jedinec sám tím, že si zakazuje zrealizovat některé své chování či přání. Tím si v sobě vyvolává úzkost, která způsobuje frustraci sebe samého. Vyvinutí frustrace na základě některých ze zdrojů vede k psychické nerovnováze, kterou se jedinec snaží znovuobnovit obrannými mechanismy.⁹⁰

Podle N. R. Maiera rozlišujeme čtyři druhy reakcí na frustraci.

- 1) Za nejtypičtější reakci je pokládána **agrese**, jejíž intenzita odráží míru blokování potřeby, která je frustrovaná. Přímo či nepřímo útočí na zdroj, který frustraci vyvolal a agrese bývá zmírňována objektem, který ji vyvolal, anebo je přenesena na jiný, podobný, objekt.⁹¹

⁸⁷ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6. s. 265.

⁸⁸ Tamtéž, s. 265.

⁸⁹ NAKONEČNÝ, Milan. Frustrace. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2018. [cit. 24.2.2024]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Frustrace>

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

- 2) **Regrese** je další z reakcí, která je charakterizována jako sestup na nižší vývojovou úroveň, jedinec se vzdá. To má za následek sníženou schopnost ovládat své emoce a může tak propuknout např. v pláč nebo užívání nadávek.⁹²
- 3) Frustrace také vyvolává **fixaci**, kterou rozumíme setrvávání v určitých vzorcích chování, činnostech, a to i za podmínek, kdy nemají pro jedince adaptivní hodnotu. Může se projevovat například opakováním stejných chyb v určitých situacích.⁹³
- 4) Posledním druhem je **rezignace**, kdy jedinec upustí od snahy dosažení cíle, jelikož má za to, že se jeho situaci nemá šanci zlepšit. S tím se uvolní i tenze, která v něm přetrvává, ale zároveň může dojít k odpoutání se od reality.⁹⁴

Tento výčet však není konečný a prostřednictvím experimentů bylo zjištěno, že se dále jako reakce může projevit kompenzace, kdy je určen náhradní objekt, vytvoření vysvětlení, které omlouvá a racionalizuje, nebo uspokojování se v představách řešení, která nejsou proveditelná.⁹⁵

Některými odborníky bývá pojem frustrace nahrazován termínem *relativní privace* – odnětí. Ta obsahuje vnímání rozporu mezi tím, co jedinec chce, nebo očekává, že se stane a reálným stavem. Pokud jedinec prožívá tuto relativní privaci, je zde pravděpodobnost větší náchylnosti k terorismu, což dokazují i případy, kdy byly tyto pocity shledány u jedinců, kteří založili, či vedli teroristické organizace. Tato teorie však není podkladem pro jistou účast jedince v teroristické organizaci. Na druhou stranu, pokud ale jedinec bude spokojený s fungováním společnosti a se svým životem, nebude pravděpodobně cítit potřebu zapojení se do radikálního hnutí.⁹⁶

Hypotéza frustrace – agrese, která pochází ze 30. let 20. století, je založena na myšlence, že velká část agresivity jedince pramení z pocitu frustrace. Tato hypotéza zobrazuje chování jedince, které ukazuje, že na stimul navazuje

⁹² NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6. s. 267-268.

⁹³ Tamtéž, s. 267-268.

⁹⁴ Tamtéž, s. 267-268.

⁹⁵ Tamtéž s. 267.

⁹⁶ CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. *Logika terorismu*. Historie (Academia). Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6. s. 153-154.

odpověď. Konkrétně dosazuje tedy událost, která má frustrující charakter na místo stimulu, kdy automatickou odpovědí na tento stimul je právě agrese. Tato hypotéza však přestala být odpovídající, jelikož není univerzálně platná a také, jak již bylo uvedeno, pocit frustrace nevyúsťuje pouze v agresi, ale může mít i jiné důsledky.⁹⁷

V případě, že frustrace přetrvává delší dobu, přechází do **deprivace**. Pojmem deprivace označujeme nedostatek něčeho, strádání, nedostatečné uspokojení potřeb. Frustrace nastává v momentě, kdy je jedinci blokována možnost uspokojit své aktuální potřeby, ale deprivace nastává, pokud toto nelze dlouhodobě, trvale, a to zcela, či v nedostatečné míře. Jedná se o takové potřeby, které znemožňují jedinci udržet si osobnostní identitu.⁹⁸

2.5 Vybrané modely radikalizačního procesu

Proces radikalizace nelze dosadit do univerzálního modelu pasujícího na veškeré případy, leč praxí odborníci zabývající se radikalizací dospěli k vytvoření několika modelů, které v sobě zahrnují prvky, fáze a faktory, které můžeme v případech zaznamenat ve vyšší frekvenci. Převážná část odborníků popisuje jako charakteristické znaky proces (*pathways*) a stupně (*stages*). Eskalace do vyšší úrovně, jednotlivé fáze a etapy radikalizačního procesu definují určité modely. Můžeme určit dva elementy, které se objevují ve většině modelů jako podstatné – osobní frustrace v sociopolitické souvislosti a snaha o nalezení identity a uznání.⁹⁹

V následující části budou nastíněny jen některé z modelů radikalizačního procesu, nejedná se tedy o konečný výčet.

2.5.1 Lineární modely

Borumův čtyřstupňový model klade důraz na individuální účastenství a byl v prezentován v roce 2001 v návaznosti na teroristické útoky ve Spojených státech. Jeho model je zobrazován ve čtyřech fázích, přičemž jeho podstatou je

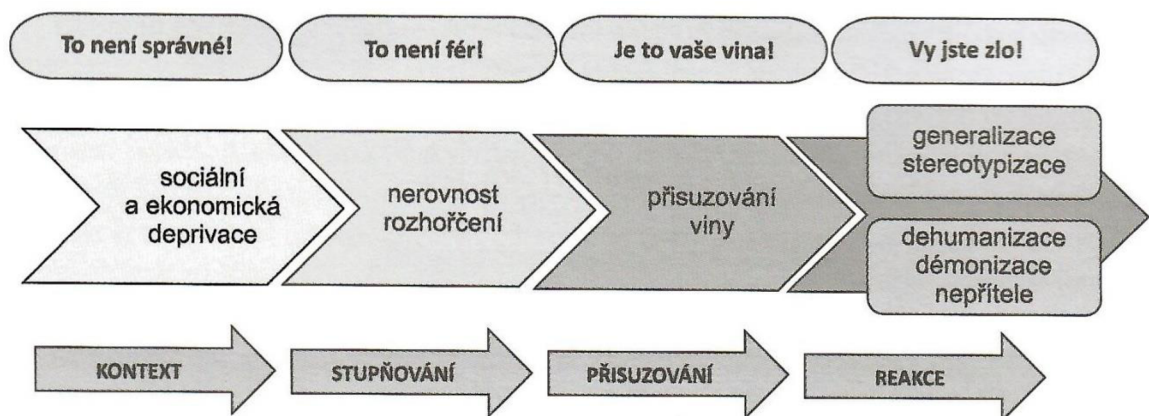
⁹⁷ CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. *Logika terorismu*. Historie (Academia). Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6. s. 154-155.

⁹⁸ MARKUSOVÁ, Renata. Deprivace. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2017. [cit. 24.2.2024]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Deprivace>

⁹⁹ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 35-38.

terroristický způsob uvažování. Je zde poukazováno na pocit nespravedlnosti a vulnerability a jeho transformaci k nenávisti určité skupiny, přičemž nenávist se mění v ospravedlnění, anebo vede k užití násilí. V první fázi jedinec identifikuje právě určitou nespravedlnost, kterou může být nezaměstnanost, restrikce ze strany vlády apod. a je označena za nesprávnou („To není správné!“). Ve druhé fázi je nespravedlnost interskupinově porovnávána a souvislosti ekonomiky či politiky jsou označeny jako nespravedlivé („To není fér!“). Ve fázi třetí dochází k označení viníka, a to jedince, celé skupiny, či národa, za nespravedlnost („Je to vaše vina!“). V poslední čtvrté fázi je přistupováno ke generalizování a stereotypizování viníka. Viník je dehumanizován, v čemž spatřujeme psychosociální faktor, na základě kterého viník ospravedlňuje páchané násilí. V souvislosti s tím definujeme tzv. morální odpoutání se, kterým označujeme ospravedlnění jednotlivcem nebo skupinou násilí, kterým bylo dosaženo boje proti viníkovi/nepříteli jakožto prostředkem („Vy jste zlo!“).¹⁰⁰

Na tomto modelu můžeme spatřovat tzv. efekt obětního beránka, kterým označujeme přenos viny za určité problémy a komplikace na jiné osoby či skupiny. V momentě, kdy je obětní beránek nalezen, se jeví dané komplikace jako vyřešitelné a může dojít i k obětování, což může krajně vést až k likvidaci oběti.¹⁰¹

Obrázek č. 1 – Borumův čtyřstupňový model¹⁰²

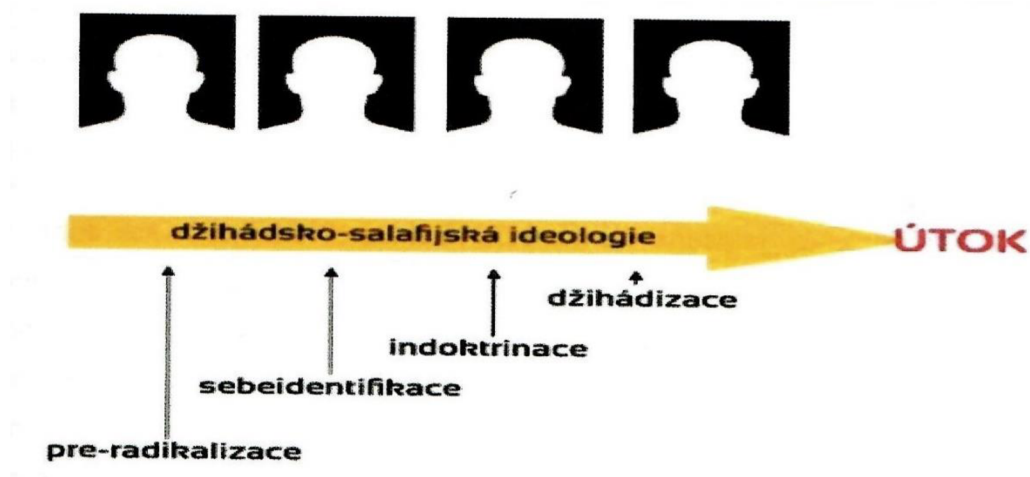
¹⁰⁰ VEGRICHOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 43-44.

¹⁰¹ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránků stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 93.

¹⁰² VEGRICHOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 44.

Jedním z dalších modelů radikalizace je **model zpracovaný policií New York**, který je považován za jednodušší, jelikož nebere ohled na vnější faktory, jenž mají na jednotlivce vliv. Tímto nejsou zobrazovány faktory, na základě kterých může jedinec jiným tempem postupovat mezi jednotlivými fázemi. Tento model také směšuje pojmy „salafistický islám“ a „salafistický džihád“, což lze považovat za značné negativum ve výkladu.¹⁰³

Jedná se rovněž o čtyřstupňový model, kdy ve fázi první nalézáme prakticky každého, jelikož poukazuje na předpoklady k radikalizaci, které každý jedinec má, ale nemusí dojít k jejich „aktivaci“ („preradikalizace“). V následující fázi dochází k projevení předpokladů, a to spouštěcími událostmi či příčinami a u jedince můžeme pozorovat změnu v chování, jednání, vzhledu atp. („sebeidentifikace“). Ve fázi třetí se jedinec nově identifikuje a radikalizuje se. Poslední čtvrtá fáze zobrazuje jedincovu bojechtivost, která může překlenout v uskutečnění nebo organizaci teroristického činu. Autoři při výkladu tohoto modelu poukazují na fakt, že není stěžejní, zda se jedinec dostane až do poslední fáze, ale jeho proces může skončit v průběhu jakékoliv fáze, přičemž platí, že čím dále se jedinec v modelu dostane, tím větší hrozbu bude pravděpodobně tvořit.¹⁰⁴

Obrázek č. 2 – Model policie New York¹⁰⁵

¹⁰³ DANICS, Štefan. *Radikalizace - formy, modely a bezpečnostní aspekty: Radicalisation - forms, models and security aspects*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-539-4. s. 102-103.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 102-103.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 103.

2.5.2 Vzestupné modely

Do této skupiny modelů jsou řazeny ty konkrétní modely, u nichž pozorujeme snížení počtu jednotlivců s dosahováním vyšších fází a zároveň náročnost deradikalizace stupňující se dle dosažené nejvyšší fáze.¹⁰⁶

Patrně jedním z nejznámějších modelů vůbec je **model schodiště k terorismu**, který definoval americký psycholog Fathali Moghaddam. Tento model pracuje s metaforou schodiště složeného z přízemí a pěti pater. Principem modelu je stoupaní jedince jednotlivými patry, přičemž se sám rozhoduje, zda „otevře další dveře“. S vyššími patry se snižují jeho možnosti volby, a nakonec dojde buďto k destrukci ostatních, sebe samého, anebo sebe a zároveň ostatních.¹⁰⁷

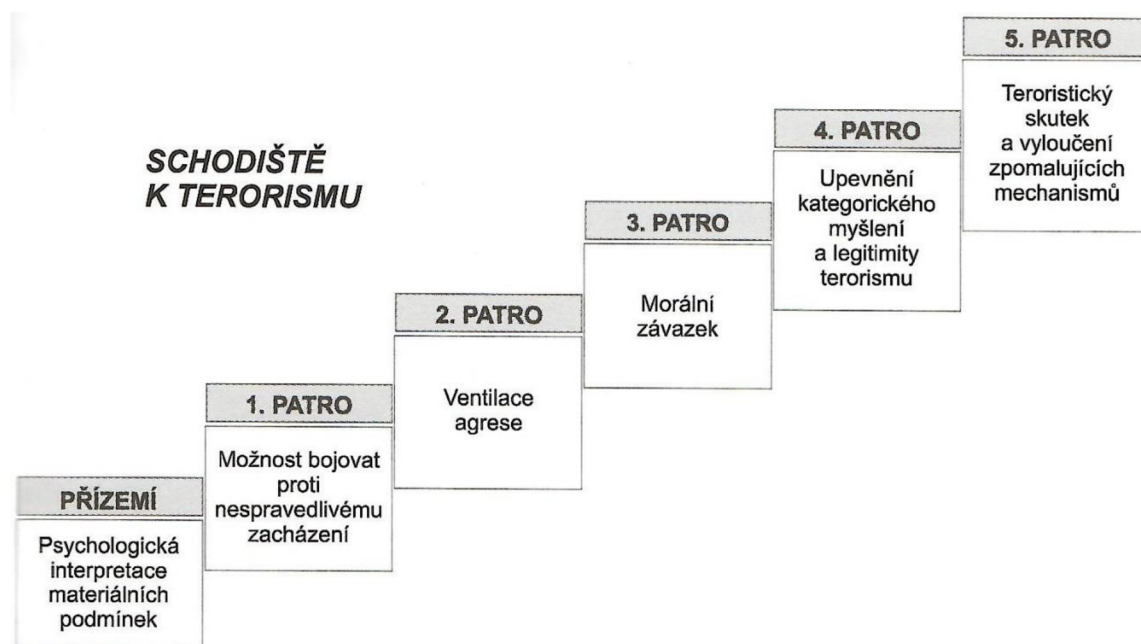
V pomyslném přízemí se jedinec potýká s pocity nespravedlnosti a relativní deprivace, přičemž na této úrovni se každý den potýká s těmito pocity většina populace. Pokud se jedná o jedince, který nemá tendenci postupovat po schodišti dále, je na místě běžné řešení situace bez agrese a násilí. V prvním patře se nachází jedinci, kteří pocítují svoji frustraci a nespravedlnost a snaží se přijít na způsob, jak svou situaci zlepšit, a to za pomoci využití všech prostředků, které jim společnost legitimně poskytuje. Pokud ale takové řešení nevidí a necítí, že by se jeho situace měla šanci zlepšit, anebo jsou pokusy o zlepšení bezvýsledné, nastává u jedince ještě větší frustrace a situace osoby se stává komplikovanější. V této chvíli jedinec postupuje do druhého patra, kde se v něm hromadí vztek, agrese, frustrace a pravděpodobnost k radikalizaci je vysoká. Tohoto momentu využívají radikální, extremistické, teroristické organizace k zahájení rekrutování, jelikož nabízejí jedinci vybití jeho agrese, a zároveň jeho agresi mohou směřovat vůči svému nepříteli. Prohlubování těchto pocitů vede jedince do dalšího třetího patra, kde můžeme hovořit o indoktrinaci danou ideologií. Jedinec přijímá přesvědčení a morální hodnoty uznávané danou organizací. Radikalizující se jedinec zde zároveň čelí psychickým nátlakům, fyzickému výcviku a je ze strany členů ujišťován, že užití násilí a páchání násilných činů je ospravedlnitelným

¹⁰⁶ DANICS, Štefan. *Radikalizace - formy, modely a bezpečnostní aspekty: Radicalisation - forms, models and security aspects*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-539-4. s. 104.

¹⁰⁷ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 96.

prostředkem k dosažení cíle. Jedinec bývá izolován od okolního světa, od svých blízkých, před kterými své členství musí tajit a bývá mu formována nová identita. V patře čtvrtém se jedinec zcela integruje do organizace, upevňuje uznávané myšlení a je vystavován optice „*my versus oni*“. Oddanost, souhlas a přizpůsobení se skupině je považováno za nejvýznamnější a porušení hodnot vyznávaných skupinou je přísně trestáno. V posledním pátém patře je zahrnuto samotné páchaní teroristických činů, či jejich bezprostřední schvalování a napomáhání k nim. Zde také dochází k plnému dovršení procesu radikalizace.¹⁰⁸

V rámci prevence je u tohoto modelu potřeba zaměřit se na počáteční fázi, tedy přízemní patro a podchytit tak případnou frustraci v řešitelném měřítku. S modelem schodiště k terorismu je pracováno Evropskou komisí při preventivním a vzdělávacím programu TERRA.¹⁰⁹

Obrázek č. 3 – Schodiště k terorismu dle Fathaliho Moghaddama¹¹⁰

¹⁰⁸ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 38-39.

¹⁰⁹ DANICS, Štefan. *Radikalizace - formy, modely a bezpečnostní aspekty: Radicalisation - forms, models and security aspects*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-539-4. s. 105.

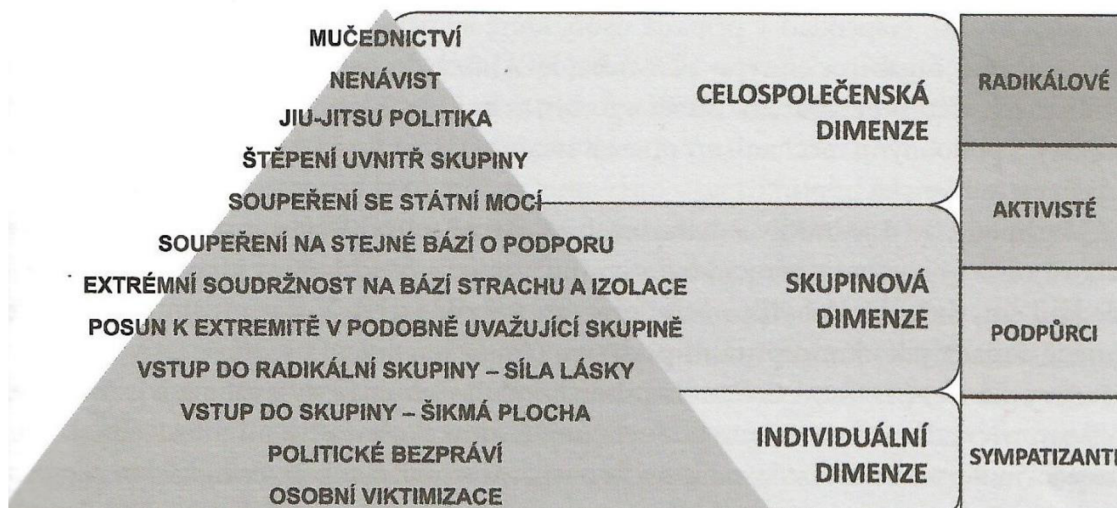
¹¹⁰ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 39.

Clark McCauley a Sophia Moskalkenko vytvořili **pyramidový model radikalizace**. Tento model vyobrazuje dvanáct mechanismů radikalizace, které působí na tři dimenze – individuální, skupinovou a celospolečenskou. Za klíčový moment radikalizace je zde označována identifikace se skupinou. McCauley a Moskalkenkova označují transformaci přesvědčení a činů vedoucí k podpoře obětování se pro střet mezi skupinami za politickou radikalizaci.¹¹¹

Tento model značí radikalizaci jako stupňující se proces, kdy se úměrně se stupni zintenzivňuje oddanost a participace jedince. Za povšimnutí u tohoto modelu radikalizace stojí fakt, že velká část radikalizačních mechanismů se projevuje jako reakce. Tyto mechanismy jsou následkem reakce na stimuly ve společenských stupních a nepramení tedy z jádra jedince jako takového. Z tohoto můžeme vyvodit, že dle výzkumu McCauleyho a Moskalkenkové politická radikalizace v dimenzi individuální, skupinové i celospolečenské probíhá v rámci vzájemného působení akcí a reakcí. Samotná radikalizace pak pramení z nepřátelství mezi skupinami a sporu, přičemž obě strany jsou radikalizovány – tato myšlenka je klíčová, považujeme-li radikalizaci za předstupeň terorismu. Toto vzájemné působení mezi teroristy a zeměmi, na které je útočeno, využívá manipulaci se strachem a vztekem, což je také podstatou terorismu – vytvořit obavy a strach, a tím působit tlak na státy, případně společnost. Oproti tomu se na druhé straně kumuluje vztek, na základě kterého vzniká reakce, kterou je atakování teroristické strany. Terorismus využívá tzv. jiu-jitsu politiky, která těží maximum z vlastního opačného postavení a využívání energie druhé strany ve svůj prospěch.¹¹²

¹¹¹ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 41-42.

¹¹² Tamtéž, s. 41-42.

Obrázek č. 4 – Pyramidový model¹¹³

2.5.3 Modely se sociálním kontextem

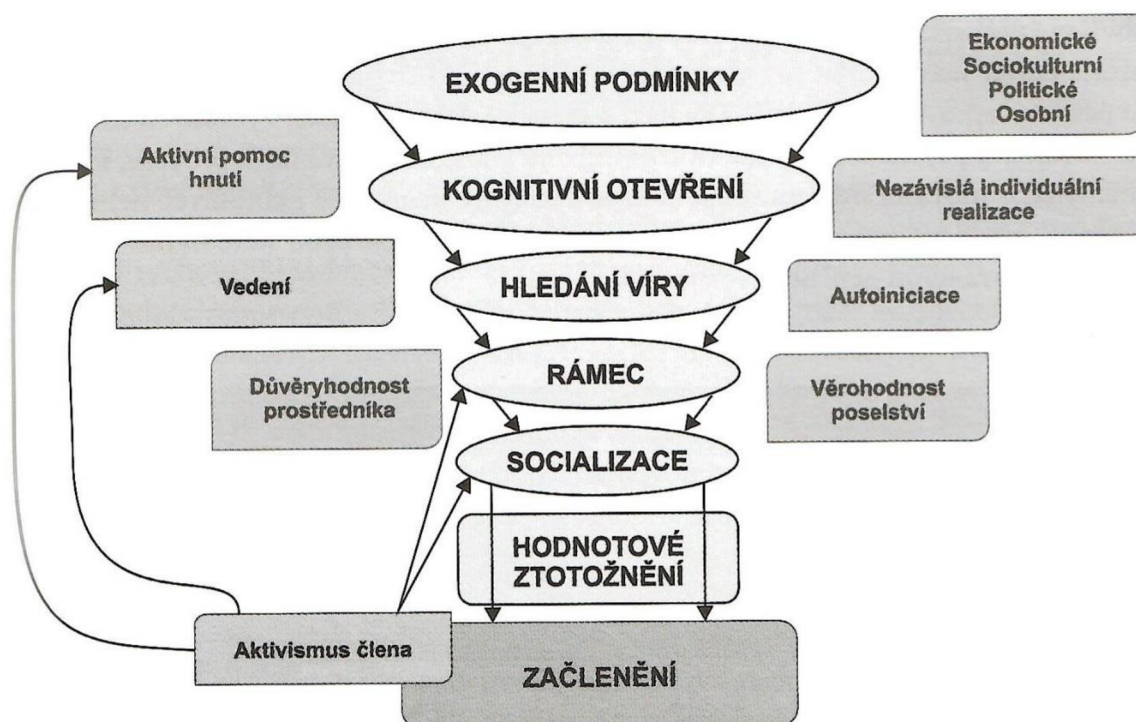
Pod tuto kategorii řadíme modely, u nichž je stěženi vliv sociálního okolí na individuální radikalizaci. Pro představu je přiblížen **model Quintana Wiktorowicze**.¹¹⁴

Wiktorowicz zobrazuje ve svém modelu jedince jako aktivní složku v procesu radikalizace, nikoli pouze pasivní. Tento radikalizační model zobrazuje sedm stupňů, kdy na jeho vrcholu je zobrazeno působení vnějších faktorů, a to ekonomických, sociokulturních, politických („exogenní podmínky“). Stěžejním pojmem, se kterým tento model pracuje je „kognitivní otevření“. Jedná se o stav jedince, kdy je otevřenější akceptování idejí s radikálním či extremistickým podtextem. K určitému typu zranitelnosti může vést pocit diskriminace či křivdy nebo nespravedlnosti. Extremistické organizace však nespolehají jen na osobní krizi člověka, ale podnikají kroky k zesílení právě kognitivního otevření a cílí na povzbuzení tohoto stavu („kognitivní otevření“). Organizace také mohou cílit na vyvolání tzv. morálního šoku, který uspíš proces radikalizace. Pokud se jedná o jedince, u kterého je stěžejní součástí života náboženství, může v rámci kognitivního otevření hledat smysl života právě v náboženství, u kterého může docházet k přijetí nové identity např. v rámci islámského radikalismu

¹¹³ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 41.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 42-43.

(„hledání víry“). V další fázi je jedinec vystaven rozhodování, zda extremistické ideje korespondují s jeho pohledy a postoji a zda chce transformovat svoje žití do souladu s takovým narativem. Jedinec se rozhoduje, zda takové rozhodnutí má smysl a vyplatí se mu („rámec“). Pokud jedinec dojde do stupně socializace, pak akceptuje ideje a názory dané extremistické skupiny a dochází tak k integraci do takové organizace („hodnotové ztotožnění“).¹¹⁵

Obrázek č. 5 – Model radikalizace Quintana Wiktorowicze¹¹⁶

Výše zmíněné modely představují pouze vybraný vzorek. Každý z modelů používá odlišné metody a perspektivy, ale i přes to, že vykazují rozdíly, všechny ve své podstatě poukazují na faktory vedoucí k radikalizaci jedince a upozorňují na interakci mezi nimi. U některých z modelů je kladen větší důraz na aspekty psychologické, u jiných na politické, náboženské, sociologické či ekonomické. Modely přebírají specifické části z každého aspektu a potom jsou tvořeny právě kombinací těchto faktorů. Komplikace, která se vyskytuje při vytváření těchto modelů nastává v obtížnosti získání vhodných respondentů, zejména

¹¹⁵ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 42-43.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 43.

radikalizovaných jedinců či skupin, s čímž se váže míra pravdivosti poskytnutých odpovědí, informací, anebo ochota spolupráce jako celku.¹¹⁷

2.6 Indikátory radikalizace a jejich detekce

V bezpečnostní praxi se jako poměrně častým problémem radikalizace jeví včasné identifikování tzv. varovných signálů, které mohou značit počátky radikalizování osoby. Příznaky vedoucí k radikalizaci se mohou objevovat postupem času, ale mohou se objevit i náhle, přičemž jejich identifikace je individuální. Můžeme však vyzorovat několik okolností, kvůli kterým indikátory počínajícího radikalizačního procesu nejsou ve správný čas identifikovány. Prvním jevem komplikujícím odhalení počínajícího procesu radikalizace je nedostatečná znalost a povědomí o celé problematice radikalizace, a to u laické veřejnosti, ale i u pracovníků, kteří se s radikalizací během výkonu povolání pravděpodobně mohou setkat. Za další komplikaci můžeme považovat nesprávnou interpretaci objevujících se příznaků, jelikož mohou být přisuzovány jiným okolnostem a může být nesnadné určit, zda se jedná o počátky procesu radikalizace, anebo se jedná například o provokaci nebo čistě o potřebu upoutat pozornost. Celá situace tak může být podceňována. Dalším faktorem může být neochota na možné příznaky upozorňovat, a to z důvodu nařčení z přehánění, relativizace situace, anebo udavačství. V těchto situacích je ale důležité si uvědomit jejich vážnost, protože včasné upozornění může zabránit vyvrcholení v násilný či teroristický čin, a tak je potřeba brát tyto aktivity jako ochranné pro společnost. Důležitost poukazování na podezřelé příznaky je třeba ukazovat formou kampaní směřujících vůči obyvatelstvu, ve kterých je znázorněn smysl takové angažovanosti. Větší povědomí o tomto problému pak může vést k předcházení takovým činům, případně alespoň minimalizaci následků.¹¹⁸

Předcházení radikalizace a včasná indikace varovných signálů není jen v rukou bezpečnostního aparátu, ale také celé společnosti, jelikož tyto indikátory lze zaznamenat v každodenním životě v jakékoliv situaci – v rodině, ve školách, na sportovních a kulturních akcích, ve věznicích, v zaměstnání atp. Pokud si tedy

¹¹⁷ SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránků stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. s. 91-92.

¹¹⁸ VEGRICHOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 123-124.

jakýkoliv jedinec všimne čehokoliv, co by mohlo značit počínající radikalizaci, může včasným nahlášením příslušným institucím zabránit i například teroristickému útoku. Ačkoliv nelze poskytnout univerzální výčet indikátorů a jednotný návod, jak je detekovat, jsou ve formě příruček shromažďovány materiály, které zvyšují povědomí o rizicích radikalizace. Proces deradikalizace a vytváření preventivních opatření tak nemůže ze své podstaty proběhnout bez detekce samotné radikalizace.¹¹⁹

Indikátory radikalizace můžeme definovat jako „*vnější příznaky, ukazatele, které obsahují informace a ve svém souhrnu určují, zda či do jaké míry je osoba radikalizována*“.¹²⁰ Liší se podle druhu radikalizace (politická, náboženská aj.), ale také dle prostředí, kde se rozvíjí (konkrétní subkultura, vězeňské prostředí, online prostředí atp.). Je potřeba si uvědomit i dané kulturní, historické a sociální kořeny dané země, ve které je radikalizace zkoumána. Pokud hovoříme o radikalismu a terorismu jako o bezpečnostních hrozbách, v případě České republiky absentuje zkušenost s průběhem takových procesů. I přes tento fakt je stále potřeba zkoumat sociální a bezpečnostní podmínky, které mohou působit jako iniciační faktory k radikalizaci, anebo na základě kterých může dojít k teroristickým aktivitám.¹²¹

Dle výzkumů, které probíhaly v rámci indikátorů radikalizace, bylo určeno několik nejčastěji se vyskytujících kategorií. Těmi jsou:

- 1) „*Sebe-identifikace, tj. způsob, jak jedinec vnímá vlastní osobnost;*
- 2) „*My“ versus „Oni“, tj. koncept nazírání na svět s tím, že jedinec vnímá společnost jako opozici;*
- 3) *Sociální interakce, tj. způsob, jakým se jedinec chová ve společnosti;*
- 4) *Osobnostní rovina, tj. osobnostní charakteristika a vyjadřování emocí;*
- 5) *Asociace, tj. vazby nebo manifestace spojení s radikální skupinou.*¹²²

¹¹⁹ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 124-126.

¹²⁰ Tamtéž, s. 126.

¹²¹ Tamtéž, s. 126-127.

¹²² DANICS, Štefan. *Radikalizace - formy, modely a bezpečnostní aspekty: Radicalisation - forms, models and security aspects*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-539-4. s. 69.

Co se týče konkrétních příznaků radikalizace, lze uvést některé z alarmujících kategorií, kterým je potřeba věnovat pozornost (níže uvedený výčet vychází z kategorizace dle Vegrichtové).

a) Změna jména a užívání přezdívky

Změnou jména či zvolením přezdívky bývá novými členy vyjadřována sounáležitost s organizací a přijetí nové skupinové identity. Užívání jiného jména je rovněž praktickou záležitostí, jelikož tím jedinec může zatajit svou vlastní identitu. Tento prvek je čím dál více rozšířený v online prostředí a může tak značit bezpečnostní riziko v rámci terorismu. Vystupování pod přezdívkou lze často vyzorovat v organizovaných zločineckých skupinách či při působení v gangu.¹²³

b) Změna stylu oblékání

Nejsnadněji lze vyzorovat osobnostní změnu prostřednictvím oblékání u náboženské radikalizace, kdy ženy nosí oblečení typické pro ono náboženství, přestávají se líčit, zakrývají si tvář. U pravicového extremismu zase bývá typické upřednostňování konkrétních značek oblečení. V některých případech tím jedinec přímo dává najevo své politické preference nebo postoj ke konkrétní věci. Zde se jedná o poměrně snadno detekovatelnou kategorii.¹²⁴

c) Změna vzhledu

Změna vzhledu je ukazatelem, který je potřeba porovnat spolu s ostatními okolnostmi. U pravicových extremistů se zálibou v nacistických ideologiích lze typicky pozorovat vyholení hlavy. U ekoteroristů si lze povšimnout odmítání značkového oblečení, kdy z důvodu protestu proti testování na zvířatech mohou odmítat kosmetiku či jakýkoliv materialismus. V případě radikalizace náboženské je typická úprava stravy, tak aby odpovídala požadavkům daného náboženství, u mužů pak navíc například nárůst plnovousu nebo zlepšení fyzické kondice.¹²⁵

¹²³ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 132-133.

¹²⁴ Tamtéž, s. 133.

¹²⁵ Tamtéž, s. 134.

d) Tetování, skarifikace a další tělesné úpravy

Tento prvek lze považovat spíše za utvrzovací. Značí upevnění přijatých postojů, přičemž může reflektovat i podstatnou minulost jedince. Typickým příkladem je tetování v kriminálních subkulturách, které poukazuje na jedincovu kriminální minulost. Systémem tetování se také vyznačují neonacisté. Ke studiu takových znaků je potřeba znalost historie, politiky či ideologií a jejich vzájemného provázání.¹²⁶

e) Snaha navázat kontakt s vůdčími osobnostmi radikálního hnutí

Zde je místo charakteristické podle toho, o jakou skupinu radikalismu se jedná. Příkladem lze uvést, že náboženské skupiny považují za toto místo mešity či další náboženská místa, pro fotbalové chuligány jsou těmito místy fotbalové stadiony, u pravicových extremistů koncerty s akcentem na rasismus, neonacismus apod. Počáteční kontakty obecně probíhají spíše prostřednictvím internetu a ty se následně rozvíjí kontaktem osobním.¹²⁷

f) Vlastnictví propagandistických materiálů

Do této skupiny zařazujeme velmi podstatné varovné signály, kterým je potřeba věnovat pozornost. Zahrnujeme sem knihy, časopisy, manifesty a další publikace vyzdvihující některou z ideologií, či extremistickou formu náboženství, a to jak v klasické tištěné, tak i v elektronické podobě. Česká republika nedisponuje taxativním výčtem takových materiálů a ani jejich pouhé držení nelze považovat za protiprávní a nemusí nutně ihned indikovat radikalizaci. Jako příklady propagačních materiálů lze uvést antisemitistické *Turnerovy deníky*, anarchistické *Nenechat se chytit: Černorudá příručka*, či islámské *Hijrah to the Islamic State*.¹²⁸

g) Vlastnictví propagačních předmětů a relevantních reálií

U pravicových i levicových extremistů se vyskytují trička, doplňky, odznaky, samolepky, či jiné předměty, které symbolizují jimi uznávanou

¹²⁶ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 134.

¹²⁷ Tamtéž, s. 134-135.

¹²⁸ Tamtéž, s. 135-137.

ideologii, přičemž mohou zobrazovat i ikonické osobnosti. U extremistů pravicových se jedná typicky o symboliku třetí říše či druhé světové války, u islámských extremistů pak nejčastěji o vlajku Islámského státu. Symbolika zobrazovaná na předmětech může být přímo viditelná, anebo identifikovatelná pouze zasvěcenými osobami.¹²⁹

h) Změna v náboženské praxi

Konverzi lze spatřovat jako jeden z varovných signálů procesu radikalizace, přičemž tím nejčastěji diskutovaným náboženstvím je vedle ostatních radikálních náboženských proudů islám. Náboženství obecně je jedním z velmi citlivých témat a není potřeba spouštění dramatických scénářů hned z počátku. Jedinec se nemusí ihned přidat k radikálním formám náboženství, může si tímto způsobem řešit problémy s depresemi, frustrací či jinými problémy. Pozornost je třeba věnovat důvodům přistoupení k náboženství, zda se nevyskytují agresivní a intolerantní projevy a tomu, zda se jedná o konverzi skrytou či otevřenou. Konverze skrytá může být indikátorem radikalizace a utvrzení zde opět nastává prostřednictvím internetu, a to komunikací s radikálními islamistickými organizacemi.¹³⁰

i) Sledování webových stránek a chatů s extremistickým obsahem

Jak již bylo několikrát zmíněno, online prostředí představuje značné riziko v procesu radikalizace, a to především v posledních letech. Tuto formu využívají extremistická hnutí všeho druhu. Mnohokrát není na první pohled poznat, že se jedná o závadovou stránku, a naopak působí věrohodně a nepodněcuje k nedůvěře. Prostředí internetu slouží k prohlubování radikalizace a jsou rozšiřovány i návody k „bezpečné“ distribuci materiálu tak, aby nedošlo k odhalení konkrétních organizací a jejich záměrů. Co se týče e-mailových adres, jsou využívány takové, které udržují jejich uživatele v anonymitě a po doručení obsahu e-mailových zpráv jsou totožnosti adresátů nedohledatelné, jelikož ihned dochází k autodestrukci takových zpráv. Také fungují webové

¹²⁹ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 137-139.

¹³⁰ Tamtéž, s. 139.

stránky a sítě, které zaručují jejich uživatelům anonymitu, a tak jsou v této oblasti hojně využívány, jelikož jejich detekce je skoro znemožněna.¹³¹

j) Glorifikace násilí a mučednictví

Pohled na násilí obecně značně ovlivňují média a jejich nakládání s násilným obsahem se častokrát dostává na hranici „normality“. Nerozlišování hranice může být pro společnost matoucí v tom, co je přijatelné a běžné a lze v tom spatřovat riziko napodobování násilných činů jinými (hlavně mladými) osobami, které jeví známky nevyrovnanosti a nevyspělosti, a které budou považovat takové chování za „normální“.¹³²

Všechny výše uvedené kategorie se mohou vyskytovat v procesu radikalizace u každého jedince v jiné míře a je jim potřeba přikládat váhu podle dalších souvisejících okolností a kontextu. I přes to by ale neměly být podceňovány a je třeba si uvědomit, že včasným zásahem kohokoliv ze společnosti může být podchycen tragicky končící čin.¹³³

2.6.1 Indikátory radikalizace u dětí

Děti a mladiství jsou jednou ze skupin, kterou můžeme považovat za náchylnější k radikalizaci. Bývají často jednou z oblíbených cílových skupin teroristických a extremistických organizací a stále častěji lze zaznamenávat využívání online prostředí k jejich kontaktování a propagandě, která se následně k dětem snadněji dostane a působí efektivněji. Z tohoto důvodu je zde stěžejní prevence a případná intervence, a to nejen cílená na děti a mládež, ale také na dvě nejvíce ovlivňující skupiny – rodinu a školní prostředí. Ve škole děti přicházejí poprvé do styku se sociálním okolím, a právě zde si utvářejí názory a postoje na konkrétní problematiku, ale i na společnost jako takovou. Prvky prevence radikalizace můžeme shledávat v utváření kritického myšlení, respektu k diferencím, širokého spektra názorů atp., tím, že jsou jim podkládána fakta a neučí je usuzovat na předsudky či stigmatizované postoje. Toto jsou praktiky

¹³¹ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 140.

¹³² Tamtéž, s. 141.

¹³³ Tamtéž, s. 132-141.

užívané právě extremistickými či teroristickými skupinami k propagandě, a u dětí je potřeba zabránit rozvoji tohoto spektra názorů. Děti jsou tímto vystavovány zmiňovanému konceptu „My versus Oni“. Rodinní příslušníci bývají často těmi prvními, kteří si všimnou přítomnosti některých z příznaků radikalizace, změnou zevnější či změnou osobnostních charakteristik. Na důležitost rodinných vztahů poukazuje i fakt, že i po vstupu do teroristické organizace bývají posledními kontakty jedinců s vnějším okolím, a taktéž posledními možnými zdroji působení na jedince.¹³⁴

Existuje množství programů, webových portálů, manuálů či doporučení, které poskytují informace o postupu v případě podezření z počínajícího procesu radikalizace u dětí a mládeže nebo o varovných signálech, kterým je potřeba věnovat pozornost. Jedním z webových portálů je „educateagainsthate.com“ („vzděláním proti nenávisti“), který kromě jiného uvádí indikátory vedoucí k rozpoznání rozvíjející se radikalizace u dětí a mládeže.¹³⁵

Co se týče **změny vzhledu a vystupování**, pozorujeme:

- stále více argumentativní vystupování;
- odmítání naslouchat různým úhlům pohledu;
- neochotu přicházet do styku s odlišnými dětmi;
- násilné chování k jiným (odlišným) dětem;
- přijetí konspiračních teorií;
- pocit systematického pronásledování (pro rasovou, politickou, náboženskou příslušnost);
- distancování od starých přátel a nahrazování přáteli novými;
- změnu vzhledu;
- upuštění od věcí, které je bavily dělat;
- konverzi k novému náboženství;
- tajnůstkářství a neochotu sdílení míst, kde se vyskytují;

¹³⁴ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 148-150.

¹³⁵ *Signs of radicalisation*. Educateagainsthate.com [online]. [cit. 12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.educateagainsthate.com/signs-of-radicalisation/>

- sympatie k extremistickým ideologiím a k extremistickým skupinám.¹³⁶

Při chování v **online prostředí** jsou indikátory:

- změna online identity;
- disponování vícero online identitami;
- značná část času strávená v online prostředí, na telefonu;
- přístup k online materiálům s extremistickým obsahem;
- pokus o připojení se k extremistické organizaci, nebo samotný vstup do organizace.¹³⁷

Velkou pozornost je potřeba věnovat projevům agresivního chování u dětí a mladistvých. Extremistické a teroristické organizace takové chování označují za běžné a používají ho jako nástroj k dosažení požadovaných cílů. Toto myšlení je pak předáváno i dalším, včetně dětí, které se mohou snažit takové činy i ve zjednodušené formě napodobovat. Alarmujícími znaky může být inklinace k šikaně, diskriminační názory, drobná majetková kriminalita, vytváření dětských gangů, ztotožňování se symbolikou extremistických organizací atp. Prevence tak cílí především na odolnost dětí vůči psychické manipulaci či jejich zneužívání a je zde stěžejní správné a včasné vyhodnocení příznaků vedoucí k radikalizaci, přičemž je potřeba postupovat s největší obezřetností vzhledem k sensibilitě této skupiny.¹³⁸

¹³⁶ *Signs of radicalisation*. Educateagainsthate.com [online]. [cit. 12.2.2024]. Dostupné z: <https://www.educateagainsthate.com/signs-of-radicalisation/>

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. s. 152-153.

3 Online radikalizace

Online radikalizace je v poslední době v návaznosti na technologický pokrok poměrně diskutované téma. Online radikalizací rozumíme takovou radikalizaci, ke které dochází prostřednictvím internetu.¹³⁹ Tento typ radikalizace usnadňuje některé části procesu radikalizace, a tak dle Sagemana byla radikalizace „tváří v tvář“ nahrazena právě online radikalizací.¹⁴⁰

Tento termín je často používán jako definice takového jednání, jako je například navštěvování internetových stránek, sociálních sítí s extremistickým obsahem, přístup k informacím tohoto typu anebo informování o případných útocích. Internet bývá mylně považován za to, co jedince radikalizuje, ale pravdou je, že je pouhým prostředkem, který zpřístupňuje některé informace, kontakty a obsah s extremistickým podtextem. Může tak „usnadnit“, urychlit a umocnit některé části procesu radikalizace.¹⁴¹ Internetové prostředí má svou úlohu v procesu radikalizace, ale ve své podstatě ji neřídí a prvky online i tzv. offline radikalizace se navzájem prolínají a nelze je posuzovat izolovaně.¹⁴²

Prostředí internetu poskytuje radikalizujícím se jedincům anonymitu, která jim umožňuje více projevit tu část své osobnosti, která podléhá radikalizaci a snadněji tak tuto svoji stránku, v porovnání s působením v reálném světě, projevují. S anonymitou také souvisí větší odhodlání sdílet své myšlenky s menší pravděpodobností konfrontace s negativními reakcemi napřímo, a také umožňuje neomezený přístup k propagandě.¹⁴³

S neomezeným prostorem také souvisí snadnější a odvážnější komunikace mezi jedinci se stejnými názory a postoji s těmi, kteří vyznávají stejnou ideologii.

¹³⁹ OMOTOYINBO, Richard F. ONLINE RADICALISATION: THE NET OR THE NETIZEN. *Socialinés Technologijos* [online]. 2014, roč. 4, č. 1, s. 51-61. [cit. 1.3.2024]. ISSN 2029-7564. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=113830>

¹⁴⁰ WHITTAKER, Joe. Rethinking Online Radicalisation. *Perspective on Terrorism* [online]. 2022, roč. 16, č. 4, s. 27-40. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27158150>

¹⁴¹ MARWICK, Alice, Benjamin CLANCY a Katherine FURL. Far-Right Online Radicalization: A Review of the Literature. *The Bulletin of Technology & Public Life*. [online]. 2022. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://citap.pubpub.org/pub/jq7l6jny/release/1#what-is-the-role-of-the-internet-in-radicalization>

¹⁴² MØLMEN Nordtorp G. a RAVNDALA Asland J. Mechanisms of online radicalisation: how the internet affects the radicalisation of extreme-right lone actor terrorists. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression* [online]. 2023, roč. 15, č. 4, s. 463-487. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2021.1993302>

¹⁴³ WHITTAKER, Joe. Rethinking Online Radicalisation. *Perspective on Terrorism* [online]. 2022, roč. 16, č. 4, s. 27-40. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27158150>

Častokrát osoby, které jsou v běžném životě tiché, stydlivé a introvertní, se v online prostoru projevují agresivně, násilně a vyjadřují se stylem, ke kterému by se ve skutečnosti nikdy neodvážily. Ukryvání se za obrazovkami tak poskytuje jedincům větší sebevědomí a svobodu ve vyjadřování, aniž by následně čelili vyloučení ze společnosti či jinému trestu.¹⁴⁴

Radikalizující se jedinci častokrát zažívají pocit odcizení a izolace. V online prostoru pak hledají osoby, skupiny či organizace, které jim poskytnou chybějící pocit sounáležitosti. Jedinci se zapojují do online komunit, projevují se na platformách či ve fórech, kde se shromažďují s těmi, kteří mají stejná radikální přesvědčení. V případě, že se jedinec cítí izolovaný, snadněji podlehne a ztotožní se s ideologiemi, kterým je vystavován. Následuje postupné stahování se ze společnosti a trávení velké spousty času v online prostředí v rámci radikální komunity. To vede k postupnému narušování osobních vztahů a případně k přetrhání vazeb s rodinou a přáteli.¹⁴⁵

Neustálá interakce s lidmi s podobnými extremistickými postoji a názory v jedinci utvrzuje přesvědčení, které postupně přijímá a zároveň v něm podporuje legitimizaci násilí. Nejen že se jedinec tedy utvrzuje v tom, že jeho radikální myšlení je "normální", ale přijímá i myšlenky ostatních a rozvíjí tím svou radikální osobnost. Tento vliv v něm poté vzbuzuje myšlenky uskutečnění násilného jednání, ve kterém vidí určité poselství. Interakce v rámci radikální komunity zároveň umocňuje ztotožnění a pocit sounáležitosti s komunitou, či konkrétní skupinou nebo organizací, a tím si buduje novou sociální identitu.¹⁴⁶ Současně s tím bývá také posilována nenávist vůči vnějším skupinám.¹⁴⁷ Online prostředí tento proces urychluje a usnadňuje z již zmíněného důvodu anonymity.¹⁴⁸

¹⁴⁴ KOEHLER, Daniel. The Radical Online: Individual Radicalization Processes and the Role of the Internet. *Journal for deradicalization*. [online]. 2014, roč. 14, č. 1, s. 116-134. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/8/8>

¹⁴⁵ MØLMEN Nordtorp G. a RAVNDALA Asland J. Mechanisms of online radicalisation: how the internet affects the radicalisation of extreme-right lone actor terrorists. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression* [online]. 2023, roč. 15, č. 4, s. 463-487. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2021.1993302>

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ WHITTAKER, Joe. Rethinking Online Radicalisation. *Perspective on Terrorism* [online]. 2022, roč. 16, č. 4, s. 27-40. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27158150>

¹⁴⁸ MØLMEN Nordtorp G. a RAVNDALA Asland J. Mechanisms of online radicalisation: how the internet affects the radicalisation of extreme-right lone actor terrorists. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression* [online]. 2023, roč. 15, č. 4, s. 463-487. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2021.1993302>

Vzhledem k tomu, že každý v rámci radikální komunity může vyjádřit svůj názor a přispět prakticky čímkoli, je prostřednictvím internetu usnadněn ideologický rozvoj. Internetové prostředí poskytuje neomezený počet jedinců, kteří jsou aktivní v diskuzích, sdílejí své myšlenky, propagandistické materiály atp., a zároveň tím je ideologie stále udržována v aktuální formě. Možností diskutovat a zapojovat se všem, kteří se s ideologií ztotožňují, je jim poskytován pocit, že jsou schopni hnutí ovlivňovat, a to je povzbuzuje v dalších aktivitách.¹⁴⁹

Internet obecně funguje jako nástroj pro ulehčení přístupu k informacím. To platí i co se týče propagandistických materiálů. Internet je považován za klíčový zdroj informací, ale také komunikace, a příležitosti k utvrzení přijímaného přesvědčení tím zvětšuje. Ve spoustě případů můžeme pozorovat, že jedinec v rámci svého procesu radikalizace vyhledával propagandistický či obecně extremistický obsah právě na internetu, a i komunikace s ostatními radikály tak byla jednodušší. Také jsou touto cestou poskytovány plány a návody pro provádění teroristických útoků, které jedinci buďto následují, anebo se jimi inspiroují.¹⁵⁰ Je tak umožněno sdílet a vyhledávat obsah, který je nelegální a častokrát by se k němu jedinci jinak nedostali, anebo by se o něm vůbec nedozvěděli.¹⁵¹

Jak již bylo zmíněno, internet slouží jako prostředek pro radikalizaci a díky svým možnostem může celý její proces značně urychlit. V porovnání s klasickým offline procesem je časový rámec značně zkrácený, a to se může odrazit i v časovém úseku, v jakém je jedinec připraven spáchat teroristický útok, či se na něm podílet.¹⁵²

¹⁴⁹ KOEHLER, Daniel. The Radical Online: Individual Radicalization Processes and the Role of the Internet. *Journal for deradicalization*. [online]. 2014, roč. 14, č. 1, s. 116-134. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/8/8>

¹⁵⁰ MØLMEN Nordtorp G. a RAVNDALA Asland J. Mechanisms of online radicalisation: how the internet affects the radicalisation of extreme-right lone actor terrorists. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression* [online]. 2023, roč. 15, č. 4, s. 463-487. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2021.1993302>

¹⁵¹ KOEHLER, Daniel. The Radical Online: Individual Radicalization Processes and the Role of the Internet. *Journal for deradicalization*. [online]. 2014, roč. 14, č. 1, s. 116-134. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/8/8>

¹⁵² MØLMEN Nordtorp G. a RAVNDALA Asland J. Mechanisms of online radicalisation: how the internet affects the radicalisation of extreme-right lone actor terrorists. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression* [online]. 2023, roč. 15, č. 4, s. 463-487. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2021.1993302>

Vzhledem k tomu, že dnešní doba se vyznačuje tím, že je každý online téměř neustále, je pravděpodobnější, že se k jedinci extremistický obsah dostane a poté je jen na něm, jak s ním naloží. S tím, že máme k dispozici téměř jakékoliv informace prakticky neustále, souvisí i jejich úroveň, kdy už některé z nich nejsou tak cenné, jako bývaly. Naopak jsme kolikrát informacemi přehlceni a máme málo času a kapacity na jejich zpracování. Proto je rovněž klíčové umět rozpoznat dezinformace, které radikální hnutí často sdílí, a zároveň mít do určité míry kritické myšlení.¹⁵³

3.1 Online radikalizace a mladiství

Riziko výskytu extremismu v rámci radikálních online komunit stoupá se začleňováním mladistvých, na což mimo jiné upozornila i Národní centrála proti organizovanému zločinu ve své výroční zprávě. Ta vyčlenila ze své struktury dvě sekce a v roce 2023 vznikl policejní útvar s celostátní působností – Národní centrála proti terorismu, extremismu a kybernetické kriminalitě služby kriminální policie a vyšetřování, a to z důvodu snadnější reakce na rychle se vyvíjející závažnou trestnou činnost.¹⁵⁴

Ke zintenzivnění radikalizace mladistvých tak slouží převážně online prostor, kde je sdílen obsah, který děti a mladistvé uvádí do radikálního prostředí a podsouvá jim ideologie a formy násilí, které jsou prezentovány jako legitimní a touto cestou jsou normalizovány.¹⁵⁵ „*Děje se tak na rozmanitých platformách, zejména na mezi mladou generací oblíbených médiích, jako je : YouTube, TikTok, Facebook, Twitter, WhatsApp, Telegram, Signal a Instagram, nebo v chatové parakomunikaci během online počítačového hraní.*“¹⁵⁶

¹⁵³ WHITTAKER, Joe. Rethinking Online Radicalisation. *Perspective on Terrorism* [online]. 2022, roč. 16, č. 4, s. 27-40. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27158150>

¹⁵⁴ ČTK. *NCOZ: Radikální online komunity se vzájemně podněcují k násilným činům.* Advokatnidenik.cz [online]. 2023. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/07/03/ncoz-radikalni-on-line-komunity-se-vzajemne-podnecuji-k-nasilnym-cinum/>

¹⁵⁵ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Radikalizace dětí a dospívajících a obdiv k extrémnímu násilí: bezpečnostní výzva současné společnosti?* Sancedetem.cz [online]. 2024. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/radikalizace-deti-dospivajicich-obdiv-k-extremnimu-nasili-bezpecnostni-vyzva-soucasne-spolecnosti>

¹⁵⁶ Tamtéž.

Extremistické organizace se tímto způsobem zaměřují na rekrutování a vštěpování ideologie mladistvým již od útlého věku.¹⁵⁷ Mezi případy, kdy se mladiství radikalizovali, a následně se rozhodli spáchat násilné činy, patří dva teenageři ve věku 15 a 16 let, kteří v Německu v roce 2023 chtěli zaútočit pod vlivem islámského radikalismu na vánoční trhy či synagogu. Podněty čerpali právě z informací sdílených v online prostoru, kde probíhala i jejich komunikace. Dalším případem je 16letý chlapec ze Singapuru, který v roce 2021 plánoval, že zaútočí na mešitu. Inspiroval se přitom teroristickým útokem Brentona Tarranta, který v Christchurch zaútočil na dvě mešity. Chlapec získal informace o tomto útoku v online prostoru, kde byl případ Tarranta šířen, a některými komunitami i obdivován. Útokem Brentona Tarranta se taktéž inspiroval 19letý Slovák Juraj Krajčík, který v roce 2022 provedl násilný útok na gay bar Tepláreň v Bratislavě. Své myšlenky sdílel na online portálech, kde také projevoval své nenávistné postoje a obdivoval pachatele extrémního násilí. Z prostředí České republiky lze uvést případ dvou mladistvých ve věku 15 a 16 let, kteří měli v plánu bombové útoky na tři velvyslanectví v České republice, směřované na rok 2025, což mělo symbolizovat výročí 30 let od teroristického činu spáchaného v Oklahoma City, při kterém zemřelo téměř 170 lidí a několik dalších bylo zraněno.¹⁵⁸

Netradiční případ se odehrál v Estonsku, kdy v neonacistickém hnutí Feuerkrieg Division působil pouze 13letý chlapec, který v roce 2018 založil diskuzi na platformě Wire, na které se později seskupovalo a bylo aktivních přes 30 osob, čímž se chlapec stal jednou z klíčových osobností celého hnutí. Vystupoval pod přezdívkou „Commander“, což v překladu znamená „Velitel“.¹⁵⁹ V rámci hnutí měl pozici náboráře a měl na starosti nové členy hnutí. Také sdílel například návody

¹⁵⁷ RAMBOUSKOVÁ, Bohdana. *Extremisté na internetu rekrutují už 8leté děti. Commander zkoumá online radikalizaci mladistvých*. Hatefree.cz [online]. 2022. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/clanky/extremiste-na-internetu-rekrutuji-uz-8lete-deti-commander-zkouma-online-radikalizaci-mladistvych>

¹⁵⁸ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Radikalizace dětí a dospívajících a obdiv k extrémnímu násilí: bezpečnostní výzva současné společnosti?* Sancedetem.cz [online]. 2024. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/radikalizace-deti-dospivajicich-obdiv-k-extremnimu-nasili-bezpecnostni-vyzva-soucasne-spolecnosti>

¹⁵⁹ KŘIVÁNEK, Adam. *Náckem ve třinácti. Estonský chlapec založil neonacistickou skupinu, která plánovala teroristický útok v USA*. Reflex.cz [online]. 2020. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zajimavosti/100776/nackem-ve-trinacti-estonsky-chlapec-zalozil-neonacistickou-skupinu-ktera-planovala-teroristicky-utok-v-usa.html>

na výrobu výbušnin a vyzdvihoval činy, které se uskutečnily v období 2. světové války a byly pod záštitou Adolfa Hitlera.¹⁶⁰

Na základě tohoto případu vznikl v České republice projekt Commander, který zahrnuje divadelní inscenace, film, kde působí dětští herci, workshopy, ale také videa, která mají za úkol edukovat o online radikalizaci, jejím vlivu na děti a mladistvé, na faktory, kterým je potřeba věnovat pozornost, a také prevenci či postup, který je dobré následovat, pokud se u dítěte již radikalizace objevuje. Na programu se podíleli odborníci jako je doc. PhDr. Barbora Vegrachtová, Ph.D., MBA, odbornice na radikalizaci a extremismus a bezpečnostní konzultantka, Mgr. Karolína Presová, psycholožka a socioložka, Mgr. Michal Kučerák, lektor digitální gramotnosti, nebo Øyvind Strømmen, norský novinář, který je zároveň expertem na proces týkající se Anderse Breivika. Ve spolupráci s O2 Chytrou školou byla vytvořena edukační videa právě zmíněných odborníků. Dalšími, kteří na projektu spolupracovali je Centrum umění DOX, Ministerstvo kultury, anebo Magistrát hlavního města Prahy.¹⁶¹

Prevence je v tomto případě stěžejní, jelikož v období dospívání se osobnost jedince formuje a nebezpečí spočívá v tom, že mladiství se nechají snadněji ovlivnit a kritické myšlení se u nich teprve rozvíjí. Pokud je tedy ze strany radikálních hnutí poskytován obsah, který na mladistvé působí atraktivně a přesvědčivě, motivuje je to k opětovnému návratu k takovému obsahu. Algoritmy, které takové organizace používají jsou promyšlené a tím, že je zaznamenán pohyb jedince v online prostředí, je mu opětovně nabízen obdobný obsah. Rekrutování také probíhá prostřednictvím online diskuzí, chatů, či e-mailů, anebo skrze aplikace, či sociální sítě, jejichž hlavním úkolem je udržet přítomnost jedince po co nejdelší dobu. Je tak potřeba rozšiřovat digitální gramotnost a povědomí o indikátorech, které značí objevující se radikalizaci.¹⁶²

¹⁶⁰ STEIN, Dominik. *Estonská policie dopadla lídra mezinárodní neonacistické skupiny. Ukázalo se, že šlo o 13letého chlapce.* Lidovky.cz [online]. 2020. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/estonska-policie-dopadla-lidra-mezinarodni-neonacisticke-organizace-slo-o-nezleteho-teenagera.A200411_111917_in_zahranici_ele

¹⁶¹ *Farm in the cave: Projekty: Commander: Vzdělávací program.* [online]. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://farminthecave.com/projekty/38-online-radikalizace-dospivajcich/>

¹⁶² Tamtéž.

4 Empirická část

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je identifikace společných a rozdílných prvků radikalizace ve vybraných případech a následné zevšeobecnění hlavních příčin a faktorů v procesu radikalizace.

Zkoumání hlavních příčin a faktorů hrajících roli v procesu radikalizace je stěžejní z toho důvodu, že na jejich zevšeobecněném základě je možné detekovat nově se vyskytující případy, a tím předejít možným následkům, nebo alespoň minimalizovat jejich dopady. Také z nich lze vycházet při vytváření preventivních opatření.

4.2 Předmět výzkumu

Předmětem výzkumu jsou příčiny radikalizace a prvky, které sehrávají v procesu radikalizace důležitou roli.

4.3 Metody výzkumu

Jako **metoda** zkoumání byla zvolena případová studie. V průběhu zkoumání byla provedena obsahová analýza vybraných případů, jejich komparace a následná generalizace z hlediska zkoumaných aspektů.

4.4 Výzkumné předpoklady

Výzkumný předpoklad 1: Jedním ze spouštěcích faktorů procesu radikalizace je pocit frustrace a deprivace.

Výzkumný předpoklad 2: V procesu radikalizace sehrál významnou roli pocit odcizení a izolace od společnosti.

Výzkumný předpoklad 3: Použití násilí vůči určité skupině je ospravedlňováno vlastním přesvědčením o zbavení se „nepřátel“.

Výzkumný předpoklad 4: Forma online radikalizace napomáhá snadnějšímu rozvinutí celého procesu.

4.5 Případové studie

Případ č. 1 – Anders Behring Breivik

Dětství, dospívání a vše, co předcházelo teroristickému útoku Anderse Behringa Breivika, sám útočník sepsal do svého manifestu¹⁶³ v pasáži, která svou sebemytologizací připomíná *Mein Kampf*.¹⁶⁴ Breivik se narodil v roce 1979 v Oslu a první rok svého života prožil v Londýně. Jeho otec Jens Breivik pracoval jako diplomat na norském velvyslanectví v Londýně, matka byla zdravotní sestra. Když byl Breivikovi jeden rok, rodiče se rozvedli a on se s matkou a nevlastní sestrou přestěhoval zpět do Osla. Otce a nevlastní matku často navštěvoval až do svých patnácti let, poté kontakt dle slov jeho otce sám přerušil. Ačkoli Breivik prohlásil, že v dětství neměl žádné negativní zážitky, psychiatři dospěli k závěru, že se musel cítit citově opuštěný, a proto přišel o důležitou část dětství a dospívání. Poté, co jeho matka požádala o pomoc, byl v roce 1983 pozorován několika psychiatry, kteří doporučili úřadům, aby Breivika přemístili do jiného prostředí. Jeho matce byla diagnostikována "labilní osobnost", svého syna často bila a zároveň s ním spala v jedné posteli. Tuto radu však služby na ochranu dětí ignorovaly. Střední školu Breivik navštěvoval v Oslu a byl popisován jako inteligentní student. V roce 1997 vstoupil do mládežnické ligy *Fremskrittpartiet* (FrP), konzervativní liberální politické strany známé svými protiimigračními kampaněmi, a kandidoval v místních volbách v Oslu. Breivik řekl: "FrP mě oslovila, protože jsem na vlastní kůži zažil pokrytectví ve společnosti a už tehdy jsem věděl, že je to jediná strana, která se staví proti multikulturalismu". Ve straně byl aktivní do roku 2006. Opustil ji, když si uvědomil, že "demokratický boj proti islamizaci Evropy je ztracen".¹⁶⁵

¹⁶³ GRAAF, Beatrice de a Alex P. SCHMID. *Terrorists on trial: a performative perspective* [online]. Leiden: Leiden University Press, 2016. [cit. 16.2.2024]. ISBN: 987-94-0060-235-9. Dostupné z: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/25884/1004199.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁶⁴ COSH, Colby. The making of a monster. *Maclean's* [online]. 2011, roč. 124, č. 31. [cit. 16.2.2024]. ISSN 00249262. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/making-monster/docview/884402532/se-2?accountid=37662>

¹⁶⁵ GRAAF, Beatrice de a Alex P. SCHMID. *Terrorists on trial: a performative perspective* [online]. Leiden: Leiden University Press, 2016. [cit. 16.2.2024]. ISBN: 987-94-0060-235-9. Dostupné z: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/25884/1004199.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

V roce 2006 se přestěhoval zpět k matce do Osla, aby mohl napsat svůj manifest, a zároveň ušetřit peníze na plánované útoky. V tomto období se Breivik podle svědectví přátel stále více izoloval,¹⁶⁶ prakticky se s nikým nestýkal, odmítal návštěvy, téměř nevycházel ven¹⁶⁷ a byl závislý na hraní internetových her. Svě dovednosti ve hře "Call of Duty: Modern Warfare 2" skutečně považoval za "součást svého tréninku", zatímco hra "World of Warcraft" mu pomohla odpoutat se od "starého života", většiny jeho sílí a připravit se na jeho kampaň.¹⁶⁸ V určitém okamžiku tato fantazie ovládla Breivikovu realitu, ne proto, že by u něj došlo k psychotickému zlomu, ale proto, že objevil modely reality, které byly stejně nekomplikované a zvládnutelné jako ty herní, a tak se rozhodl je uvést v život.¹⁶⁹

V květnu 2009 založil novou společnost "Breivik Geofarm", která měla sloužit jako "věrohodné krytí jeho aktivit". Prostřednictvím tohoto subjektu by byl schopen získat zásoby pro výbušniny, které chtěl vyrobit, například hnojivo. O dva roky později, v dubnu 2011, si pronajal farmu ve vesnici Åsta, vzdálené asi dvě a půl hodiny cesty od Osla, aby na ní pěstoval cukrovou řepu. Nakoupil asi šest tun hnojiva, přes polské internetové stránky pořídil patnáctimetrovou práškovou rozbušku. Během příprav se přiblížil radaru norské policejní bezpečnostní služby, jeho jméno se dostalo na seznam lidí s podezřelými peněžními transakcemi, ale k následným krokům nikdy nedošlo. Poté, co v roce 2010 neuspěl s nákupem zbraní, se rozhodl zaregistrovat se v Norsku pro získání zbrojního průkazu a pořídil si pistoli Glock i poloautomatickou karabinu Ruger Mini-14 ráže 223. V roce 2010 se mu podařilo získat povolení k držení zbraně. Podle manifestu nyní vstoupil do závěrečné přípravné fáze, která trvala několik týdnů a v níž četl, psal, dále se radikalizoval, shromažďoval zásoby pro útoky, studoval historii, cvičil se

¹⁶⁶ GRAAF, Beatrice de a Alex P. SCHMID. *Terrorists on trial: a performative perspective* [online]. Leiden: Leiden University Press, 2016. [cit. 16.2.2024]. ISBN: 987-94-0060-235-9. Dostupné z: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/25884/1004199.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁶⁷ PIERCE, Kerri a Karl O. KNAUSGARD. The inexplicable. *The New Yorker* [online]. 2015, roč. 91, č. 14. [cit. 16.2.2024]. ISSN 21633827. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/inexplicable/docview/1685757810/se-2?accountid=37662>

¹⁶⁸ GRAAF, Beatrice de a Alex P. SCHMID. *Terrorists on trial: a performative perspective* [online]. Leiden: Leiden University Press, 2016. [cit. 16.2.2024]. ISBN: 987-94-0060-235-9. Dostupné z: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/25884/1004199.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁶⁹ PIERCE, Kerri a Karl O. KNAUSGARD. The inexplicable. *The New Yorker* [online]. 2015, roč. 91, č. 14. [cit. 16.2.2024]. ISSN 21633827. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/inexplicable/docview/1685757810/se-2?accountid=37662>

ve střelbě a učil se vyrábět bombu.¹⁷⁰ Několik měsíců před útokem Breivik navštívil svou bývalou nevlastní matku a řekl jí, že brzy udělá něco, na co bude jeho otec hrdý. Vyrobit si jakousi uniformu vojenského velitele, v níž se vyfotografoval před zločinem. Důsledně se odvolával na velkou organizaci, o níž tvrdil, že je jejím významným členem, která ale neexistovala. Ve svém manifestu se zpovídal, jako by byl hrdina. Způsob, jakým svůj čin provedl, a způsob, jakým ho jeho myšlenky dávaly do souvislostí, připomíná spíše hraní rolí než politický terorismus. Osamělost, která z toho vyplývá, je obrovská, nemluvě o potřebě sebepotvrzení.¹⁷¹ Dříve Breivik hojně diskutoval na internetu a inicioval diskuze o nebezpečí islámu a imigrace. Ale jen několik hodin před útokem oznámil své činy tím, že rozeslal několikrát zmiňovaný manifest "2083: A European Declaration of Independence" napsaný pod pseudonymem "Andrew Berwick" tisícům lidí. Šířil ho mezi sympatizanty a lidmi, které náhodně našel na Facebooku.¹⁷² Uvedl v něm, že jsme ve válce s muslimy a multikulturalismem a že masakr táborníků měl být výzvou k probuzení.¹⁷³ Na YouTube umístil také dvanáctiminutové video nazvané "Templáři 2083". Video představovalo analýzu hrozící multikulturalistické "hrozby".¹⁷⁴

22. července 2011 odpoledne vyšel z bytu své matky ve West Endu v Oslu, převlékl se do policejní uniformy,¹⁷⁵ kolem 15:20 odpoledne 22. července Breivik zaparkoval pronajatou dodávku Volkswagen s půl tunou výbušnin u vchodu do

¹⁷⁰ GRAAF, Beatrice de a Alex P. SCHMID. *Terrorists on trial: a performative perspective* [online]. Leiden: Leiden University Press, 2016. [cit. 16.2.2024]. ISBN: 987-94-0060-235-9. Dostupné z: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/25884/1004199.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁷¹ PIERCE, Kerri a Karl O. KNAUSGARD. The inexplicable. *The New Yorker* [online]. 2015, roč. 91, č. 14. [cit. 16.2.2024]. ISSN 21633827. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/inexplicable/docview/1685757810/se-2?accountid=37662>

¹⁷² GRAAF, Beatrice de a Alex P. SCHMID. *Terrorists on trial: a performative perspective* [online]. Leiden: Leiden University Press, 2016. [cit. 16.2.2024]. ISBN: 987-94-0060-235-9. Dostupné z: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/25884/1004199.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁷³ PIERCE, Kerri a Karl O. KNAUSGARD. The inexplicable. *The New Yorker* [online]. 2015, roč. 91, č. 14. [cit. 16.2.2024]. ISSN 21633827. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/inexplicable/docview/1685757810/se-2?accountid=37662>

¹⁷⁴ GRAAF, Beatrice de a Alex P. SCHMID. *Terrorists on trial: a performative perspective* [online]. Leiden: Leiden University Press, 2016. [cit. 16.2.2024]. ISBN: 987-94-0060-235-9. Dostupné z: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/25884/1004199.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁷⁵ PIERCE, Kerri a Karl O. KNAUSGARD. The inexplicable. *The New Yorker* [online]. 2015, roč. 91, č. 14. [cit. 16.2.2024]. ISSN 21633827. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/inexplicable/docview/1685757810/se-2?accountid=37662>

pracovní norského premiéra Jense Stoltenberga. Breivik zůstal bez povšimnutí příslušníků ochranky, když opustil dodávku, skrčil se za rohem a nastoupil do jiného pronajatého vozidla, které si předtím schoval pro svůj útek. Bomba vybuchla v 15:25 a zabila osm lidí. Breivik poté odjel na západ k břehu fjordu Tyrifjorden a trajektem přeplul 1200 metrů dlouhý kanál na ostrov Utøya, který patří mládežnické organizaci Labouristické strany. Tvrdil, že je policista, který provádí "bezpečnostní kontrolu" po bombovém útoku v Oslu, svolal účastníky letního tábora labouristů a zahájil palbu z poloautomatické pušky Ruger Mini-14 a pistole Glock ráže 9 mm. Následovala nejsmrtonosnější střelba, jakou kdy spáchal jediný střelec v době míru. Breivik jednal s neúprosnou rozvahou a smrtícími náboji zasáhl hlavy mladých táborníků. Předpokládá se, že tábora se účastnilo asi 600 labouristických teenagerů, na které Breivik pátil přibližně 90 minut, zatímco norská národní protiteroristická jednotka, která řesila vhodný vrtulníkový transport z Osla k jezeru, sledovala Breivikovu trasu po silnici. Mezi 69 mrtvými na ostrově byli dva čtrnáctiletí, sedm patnáctiletých a 46 dalších mladistvých obětí. Když se k němu policie konečně dostala, Breivik odhodil zbraně a okamžitě se vzdal.¹⁷⁶ První soudem nařízený psychiatrický posudek dospěl k závěru, že Breivik trpí paranoidní schizofrenií, ale druhý posudek diagnostikoval pouze "disociální poruchu osobnosti" a "narcistické rysy". Soud rozhodl, že psychickou poruchu neměl.¹⁷⁷

Případ č. 2 – Brenton Tarrant

Brenton Tarrant je australský terorista, jehož útoky si vyžádaly 51 obětí a dalších 20 utrpělo zranění.¹⁷⁸

Tarrant se narodil v roce 1990 v Graftonu v Austrálii a pocházel z rozvedené rodiny. Rozvod jeho rodičů v ranném věku, pro něj byl

¹⁷⁶ COSH, Colby. The making of a monster. *Macleans* [online]. 2011, roč. 124, č. 31. [cit. 16.2.2024]. ISSN 00249262. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/making-monster/docview/884402532/se-2?accountid=37662>

¹⁷⁷ PIERCE, Kerri a Karl O. KNAUSGARD. The inexplicable. *The New Yorker* [online]. 2015, roč. 91, č. 14. [cit. 16.2.2024]. ISSN 21633827. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/inexplicable/docview/1685757810/se-2?accountid=37662>

¹⁷⁸ FITZSIMMONS, Caitlin. *The warning signs in the Christchurch terrorist's Australian upbringing*. Smh.com.au [online]. 2020. [cit. 16.2.2024].

Dostupné z: <https://www.smh.com.au/politics/federal/the-warning-signs-in-the-christchurch-terrorist-s-australian-upbringing-20201211-p56mvg.html>

traumatizujícím zážitkem, stejně jako požár domu a smrt dědečka. Tyto události Tarranta poznamenaly a dle jeho matky se jeho osobnost zvláště po rozvodu rodičů změnila. Projevovaly se u něho úzkostné stavy a měl problémy s mezilidskými vztahy. Už od školního věku se u něj také projevovaly rasistické postoje a byl sečtělý v tématech rasové segregace a 2. světové války. V teenagersském věku výrazně přibral na váze a byl šikanován ze strany ostatních studentů. Po rozvodu jeho rodičů žil společně s jeho sestrou a matkou, která si později našla nového přítele, který byl ke všem zbylým členům domácnosti násilný a napadal je.¹⁷⁹

V průběhu dětství a dospívání měl volný přístup k internetu a od šesti let se zajímal o videohry násilného typu, hry, kde bylo primární myšlenkou dosažení hrdinství a válečné hry s motivy střelby. V online prostředí také trávil valnou většinu svého volného času, kde lze zaznamenat jeho počátky integrace do krajně pravicových internetových skupin. Ve 14 letech začal používat internetovou nástěnku 4chan, která je známá svým sdružováním lidí s rasistickými postoji, konkrétně týkající se bělošské nadřazenosti a krajně pravicovými konspiračními teoriemi.¹⁸⁰

Jeho otec později spáchal sebevraždu, jelikož měl zdravotní komplikace a v návaznosti na jeho povolání, kde pracoval s azbestem, se u něj objevila rakovina plic. Ještě před svojí smrtí vysoudil velkou částku peněz, kterou si později Brenton Tarrant se svojí sestrou rozdělil a peníze Tarrant využil k cestování.¹⁸¹

V roce 2013 poprvé vycestoval na Nový Zéland, a to spolu s kamarádem, se kterým měl společnou zálibu v online násilných hrách. Rodina tohoto kamaráda měla zálibu ve střelných zbraních, a tak společně vyrazili na lov vačic a do střeleckého klubu, kde se poprvé dostal k manipulaci se střelnými zbraněmi. Později se stal členem střeleckého klubu a střelbě se věnoval.¹⁸²

¹⁷⁹ FITZSIMMONS, Caitlin. *The warning signs in the Christchurch terrorist's Australian upbringing*. Smh.com.au [online]. 2020. [cit. 16.2.2024]. Dostupné z: <https://www.smh.com.au/politics/federal/the-warning-signs-in-the-christchurch-terrorist-s-australian-upbringing-20201211-p56mvg.html>

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² SHERWOOD, Sam. *How Australian terrorist spent his final months before Christchurch mosque attack*. 9news.com.au [online]. 2020. [cit. 16.2.2024]. Dostupné z: <https://www.9news.com.au/world/brenton-tarrant-how-christchurch-terrorist-spent-final-months-before-attack/ca366435-03c8-4981-b382-051abec79f56>

V posledních letech před spácháním teroristického útoku často cestoval a dle jeho okolí se po návratu z cest změnil a pravděpodobně byl ovlivněn myšlenkami nějaké skupiny či ideologie. Nebyly však nalezeny přímé důkazy vedoucí k jeho setkávání se s krajně pravicovými extremistickými skupinami či lidmi.¹⁸³

Byl vcelku aktivní na internetových fórech krajní extremistické pravice. Tarrant byl ale velmi opatrný co se týkalo zanechání digitální stopy a snažil se co nejvíce zabránit ucelenému přehledu o jeho aktivitách na internetu. Odstranil pevný disk ze svého počítače, mazal e-maily, ze sociálních sítí průběžně mazal data osob, které ho sledovaly. Byl opatrný co se týkalo komentářů na sociálních sítích a snažil se, aby některý z jeho projevů nezachytila protiteroristická agentura. Měl strach, aby jeho pohyby nesledovala australská bezpečnostní zpravodajská organizace. V roce 2017 si vytvořil účet Trade Me, který sloužil k nakupování a prodávání, a to včetně vybavení střelných zbraní a zásobníků.¹⁸⁴

Dne 15. března 2019 Brenton Tarrant vstoupil do mešity Al Noor v Christchurch na Novém Zélandě a poté se přemístil do nedaleko vzdálené mešity Linwood. Během pouhých 36 minut zabil 51 lidí a jedná se tak o nejsmrtelejší teroristický útok v historii Nového Zélandu. Pár desítek minut před útokem na první z mešit se Tarrant přihlásil jako anonymní uživatel na pravicově extremistickou internetovou nástěnku 8chan a zveřejnil příspěvek, kde stálo, že je čas napsat příspěvek v reálném životě, že chystá zaútočit proti nepřátelům, a to vše bude vysílat živě přes Facebook. Spolu s tímto příspěvkem také vložil odkaz na jeho 74stránkový manifest „The Great Replacement“, kde vytyčil svou ideologii včetně zdůvodnění a ospravedlnění brutálního činu. Kopii tohoto manifestu zaslal novozélandské premiérce a necelé stovce médií spolu s e-mailem, že se odesílatel se chystá spáchat masakr, ale dle úřadů nebylo v obsahu ani načasování nic, co by mohlo zabránit útoku. Mezitím, jak příspěvkem na 8chan slíbil, začal živě přes platformu Facebook vysílat průběh útoku, a to prostřednictvím kamery, kterou měl připevněnou na přilbě. Uvnitř mešity zabil

¹⁸³ SHERWOOD, Sam. *How Australian terrorist spent his final months before Christchurch mosque attack*. 9news.com.au [online]. 2020. [cit. 16.2.2024]. Dostupné z: <https://www.9news.com.au/world/brenton-tarrant-how-christchurch-terrorist-spent-final-months-before-attack/ca366435-03c8-4981-b382-051abec79f56>

¹⁸⁴ Tamtéž.

42 lidí a při cestě ke druhé z mešit se jeho živé vysílání přerušilo. To ale Tarranta nezastavilo a dorazil k mešitě Linwood, kde zabil 7 lidí a další 2 později podlehl zraněním. Tím se počet obětí vyšplhal na číslo 51. Původně mel v plánu ještě útok na mešitu Asburton, ale pochyboval, že tohoto cíle dosáhne. Třetí útok také naštěstí nedostal realizace. Motivem třetího útoku měla být pomsta za znesvěcení, jelikož se jednalo o kostel, který byl později předělán na mešitu. Policie Tarranta zadržela v řádu desítek minut po jeho prvním výstřelu, a to tak, že zablokovala jeho auto a zatkla ho.¹⁸⁵

Na paměťové kartě Brentona Tarranta byla později nalezena kopie manifestu Anderse Breivika, teroristy z Osla. Odborníci se domnívají, že byl tímto teroristou výrazně ovlivněn, a to na základě podobností, zjištěných v procesu přípravy. Sám Tarrant ve svém manifestu také uvedl, že „požehnání“ k útoku dostal přeneseně od samotného Breivika.¹⁸⁶

Online prostor a digitální technologie byly podstatnou součástí útoku Brentona Tarranta a za stěžejní také bývá považováno jeho živé vysílání, jelikož zobrazuje reálný teroristický útok z pohledu videohry. Pomocí digitálních technologií tak bylo usnadněno šíření „poselství“, umožněn jeho větší dosah a video se tak snadno rozšířilo po celém světě. Video se stalo během několika minut virální, přičemž platforma, na které bylo vysílání uskutečňováno nebyla schopna zareagovat dříve, než bylo video některým z uživatelů nahlášeno. V návaznosti bylo také zatčeno několik jednotlivců, kteří šířili nenávistné a útok podporující komentáře na sociálních sítích.¹⁸⁷

¹⁸⁵ MACKLIN, Graham. *The Christchurch Attacks: Livestream Terror in the Viral Video Age*. Ctc.westpoint.edu [online]. 2019. [cit. 16.2.2024]. Dostupné z: <https://ctc.westpoint.edu/christchurch-attacks-livestream-terror-viral-video-age/>

¹⁸⁶ SHERWOOD, Sam. *How Australian terrorist spent his final months before Christchurch mosque attack*. 9news.com.au [online]. 2020. [cit. 16.2.2024]. Dostupné z: <https://www.9news.com.au/world/brenton-tarrant-how-christchurch-terrorist-spent-final-months-before-attack/ca366435-03c8-4981-b382-051abec79f56>

¹⁸⁷ MACKLIN, Graham. *The Christchurch Attacks: Livestream Terror in the Viral Video Age*. Ctc.westpoint.edu [online]. 2019. [cit. 16.2.2024]. Dostupné z: <https://ctc.westpoint.edu/christchurch-attacks-livestream-terror-viral-video-age/>

Tarrant se později před soudem ke svým činům přiznal a byl odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody bez možnosti podmíněného propuštění, čímž se stal prvním takto odsouzeným člověkem na Novém Zélandě.¹⁸⁸

Případ č. 3 – Džochar Carnajev

Džochar Carnajev je spolu se svým bratrem Tamerlanem Carnajevem odpovědný za bombové útoky na Bostonský maraton ze dne 15. dubna 2013, přičemž zahynuli 3 lidé a více než 260 jich bylo zraněno.¹⁸⁹

Narodil se v roce 1993 v Kyrgyzstánu do čečenské rodiny a později se se svou rodinou – rodiče Anzor a Zubeidata, starší bratr Tamerlan a dvě sestry – přestěhoval do Dagestánské republiky, a to zhruba ve věku 8 let. V roce 2002 se svými rodiči emigroval do USA, kam za nimi o rok později přijel i starší bratr Tamerlan ve věku 15 let.¹⁹⁰

Oba z bratrů se po emigraci začali věnovat sportu, navštěvovali mešitu, byli zapsáni na školu, která je kulturně přijala. Džocharův život se v USA vyvíjel správným směrem, a to jak z hlediska studia, tak i kulturně – eliminoval svůj přízvuk a byl vcelku oblíbený. Naopak pro bratra Tamerlana bylo přijetí „nového života“ těžší. Emigroval v dospívajícím věku a byl častokrát podroben diskriminaci kvůli svému přízvuku, který pro něj bylo obtížné ztratit. V čem se ale našel, byl box, ve kterém dle slov jeho trenérů vynikal.¹⁹¹

Vzhledem ke konfliktům probíhajícím v té době na území, odkud bratři Carnajevovi pocházeli, získali status uprchlíků a zvláště Tamerlan nesouzněl s americkou kulturou a obyvatelstvem a podle jeho slov si s Američany nerozuměl a neměl v USA přátele.

Postupem času se Džochar v porovnání s jeho bratrem snadněji integroval do americké společnosti a získal i americké občanství. Naopak jeho bratra Tamerlana od získání amerického občanství oddálilo zatčení za domácí násilí.

¹⁸⁸ ČTK. *Atentátníka z Christchurch poslal soud na zbytek života do vězení*. Seznamzpravy.cz [online]. 2020. [cit. 16.2.2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/atentatnika-z-christchurch-poslal-soud-na-zbytek-zivota-do-vezeni-117464>

¹⁸⁹ *Dzokhar Tsarnaev Biography*. Biography.com [online]. 2020. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://www.biography.com/crime-figure/dzhokhar-tsarnaev>

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ DOMÍNGUEZ, Silvia. *Marathon Bombers' Refugee Roots Shed Light on Trajectories*. Huffpost.com [online]. 2013. [cit. 17.2.2024].

Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/marathon-bombers-refugee_b_3157349

Postupně začal vykazovat známky islámské radikalizace a FBI Tamerlana z podnětu ruské vlády vyšetřovala, ale neshledala žádné důkazy o teroristických aktivitách. V této fázi již jeho rodina odmítala Tamerlanův postupný proces radikalizace.¹⁹² V roce 2012 vycestoval na 6 měsíců do Ruska a po návratu působil na platformě YouTube, kde odkazoval na obsah s extremistickým podtextem.¹⁹³

V roce 2011 se rodiče bratrů přestěhovali do Ruska a Džochar tak zůstal se svým radikalizujícím se bratrem v USA, přičemž k němu vzhlížel a obdivoval ho.¹⁹⁴

Navzdory tomu, že není podloženo, že by Džochar a Tamerlan byli přímo spojeni s některou z teroristických organizací, sám Džochar později po útoku sdělil, že s bratrem bombu, kterou použili při Bostonském maratonu sestavili podle plánu, který získali z online zpravodaje *Inspire*, který je v arabštině vydávaný teroristickou organizací Al-Káida. Z toho odborníci vyvodili, že bratři Carnajevovi se tzv. seberadikalizovali a ztotožnili se s militantní ideologií, která nevycházela z jednoho zdroje, ale byla výsledkem čerpání z vícera z nich.¹⁹⁵

15. dubna 2013, v den, kdy se koná jedna z nejpoblábnějších amerických soutěží Bostonský maraton, se odehrál jedna z nejhrůznějších teroristických útoků, kteří mají na svědomí bratři Džochar a Tamerlan Carnajevovi. Zhruba kolem 14:00 mířil Tamerlan Carnajev mezi dav přihlížejících diváků s batohem, ve kterém bylo umístěno výbušné zařízení, které sestavili spolu se svým bratrem podle internetového návodu. Výbušné zařízení vyrobené z tlakového hrnce umístil mezi dav a zhruba ve stejnou dobu totéž udělal Džochar Carnajev o pár metrů dále ve stejné ulici. Ve 14:49 vybuchlo první z nastražených zařízení a v následujících vteřinách rovněž i druhé z nich. Ihned následovalo zakročení integrovaného záchranného systému a zranění diváci začali být převáženi do

¹⁹² DOMÍNGUEZ, Silvia. *Marathon Bombers' Refugee Roots Shed Light on Trajectories*. Huffpost.com [online]. 2013. [cit. 17.2.2024].

Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/marathon-bombers-refugee_b_3157349

¹⁹³ RAY, Michael. *Boston Marathon bombing of 2013*. Britannica.com [online]. 2024. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Boston-Marathon-bombing-of-2013>

¹⁹⁴ DOMÍNGUEZ, Silvia. *Marathon Bombers' Refugee Roots Shed Light on Trajectories*. Huffpost.com [online]. 2013. [cit. 17.2.2024].

Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/marathon-bombers-refugee_b_3157349

¹⁹⁵ RAY, Michael. *Boston Marathon bombing of 2013*. Britannica.com [online]. 2024. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Boston-Marathon-bombing-of-2013>

nemocnic. Do 40 minut od výbuchu bylo zjišťováno, zda hrozí i další útoky a byly shromažďovány informace z kamer.¹⁹⁶

Druhý den bylo policií zajišťováno a prohledáváno okolí a bratři Carnajevovi se současně s tím zařadili do svých běžných životů. 17. dubna byla pozornost policie zaměřena na dvě osoby, které působily při pohybu v místě výbuchu klidně a později byli identifikováni jako Džochar a Tamerlan Carnajevovi. Později byly zveřejněny totožnosti obou z útočníků za účelem pomoci jejich dopadení ze strany široké veřejnosti.¹⁹⁷

V ten stejný den již bratři Carnajevovi věděli, že je po nich pátráno a snažili se utéct. Při své snaze o útěk byli ozbrojeni poloautomatickou pistolí Ruger 9 mm, mačetou, loveckým nožem a pěti dalšími bombami, které si sami vyrobili. Během svého útěku ukradli Mercedes SUV a jeho majitele unesli, přičemž ho donutili vybrat z jeho bankovního účtu peníze a měli v plánu jet do Manhattanu v New Yorku. Unesenému muži se podařilo utéct a bratry Carnajevovy se podařilo 19. dubna 2013 dostihnout, přičemž došlo k přestřelce a bratři Carnajevovi použili i vyrobené bomby. Po 7 minutách policisté zadrželi zraněného Tamerlana Carnajeva, přičemž když se jeho bratr Džochar pokusil autem přejet policisty, zasáhl svého bratra, kterému způsobil vážná zranění, kterým po převozu do nemocnice podlehl.¹⁹⁸

Džochar v ukradeném Mercedesu daleko nedojel a ukryl se v lodi umístěné u domu ve Watertown. Zdemoloval také své telefony, aby zabránil svému dohledání. Mezitím, co se ukrýval v lodi, napsal na její vnitřní stranu sdělení, že bombový útok byl uskutečněn jako reakce na americké války v muslimských zemích. Džochar byl nakonec v lodi nalezen a zatčen.¹⁹⁹

Džochar Carnajev byl odsouzen a shledán vinným ve všech 30 bodech obžaloby a odsouzen k trestu smrti. V roce 2020 byl po odvolání tento jeho trest

¹⁹⁶ KIGER, Patrick J. *Timeline: What Happened at the Boston Marathon Bombing*. History.com [online]. 2023. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://www.history.com/news/boston-marathon-bombing-timeline>

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

zrušen, ale znovu byl obnoven v roce 2022, ale datum jeho realizace zatím není známo.²⁰⁰

Případ č. 4 – Omar Mateen

Střelec, 29letý Omar Mateen, byl americký občan narozený v Queensu ve státě New York afghánským rodičům.²⁰¹ Dostupné záznamy Omara Mateena ze základní a střední školy ukazují střelce z orlandského nočního klubu jako vyrušujícího žáka, jehož chování se vyznačovalo neustálými výbuchy a nekázní ve třídě. Podle dokumentů, které exkluzivně získal server TCPalm.com, byl v letech 1992-1999 31krát potrestán za četné výtržnosti, násilí na studentech a neuctivé chování během své docházky ve školách okresu St.Lucie. Podle dokumentů byl Mateen už ve třetí třídě slovně hrubý a agresivní a často mluvil o násilí.²⁰² Po 11. září byl na pět dní vyloučen z jedné školy, protože na teroristické útoky reagoval pozitivně. Jeho první manželka ho nazvala bipolárním. "Nebyl to stabilní člověk," řekla později. "Bil mě. Prostě přišel domů a začal mě mlátit, protože nebylo vyprané prádlo nebo něco podobného." Po dvou letech manželství se s Omarem rozvedla a v ten samý rok potkal svou druhou manželku.²⁰³

V květnu 2013 Federální úřad pro vyšetřování prohlásil Mateena za "zájmovou osobu" a zahájil jeho předběžné vyšetřování poté, co se svým spolupracovníkům v bezpečnostní firmě svěřil, že má vazby na Al-Káidu a Hizballáh. Desetiměsíční vyšetřování skončilo bez vznesení obvinění proti Mateenovi, ale FBI ho vyslechla v roce 2014 poté, co se jeho spolupracovník stal

²⁰⁰ HENRY, Grace. *Where is Dzhokhar Tsarnaev now? The Boston Marathon Bombing subject today.* Radiotimes.com [online]. 2023. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://www.radiotimes.com/tv/documentaries/true-crime/dzhokhar-tsarnaev-where-now-boston-marathon-bombing/>

²⁰¹ RAY, Michael. Orlando shooting of 2016. Britannica.com [online]. 2023. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>

²⁰² ATTERBURY, Andrew. *Exclusive: Mateen's violent, disruptive behavior a pattern stretching back to elementary school.* Eu.tcpalm.com [online]. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>

²⁰³ SHEEHAN Michael A., Erich MARQUARDT a Liam COLLINS. *Routledge Handbook of U. S. Counterterrorism and Irregular Warfare Operations* [online]. Taylor & Francis Group, 2021. [cit. 17.2.2024]. ISBN: 978-1-003-16450-0.

Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsfscz/detail.action?docID=7244733>.

sebevražedným atentátníkem Fronty an-Nusrá, teroristické organizace v Sýrii.²⁰⁴ Když se svěřil svému příteli o sledování videí nahraných propagandistou Al-Káidy na internetu, proběhl další výslech, ale ani jeden z nich nepřinesl žádné použitelné důkazy a vyšetřování bylo uzavřeno.²⁰⁵

Mateen byl držitelem floridského zbrojního průkazu od roku 2007, kdy začal pracovat jako bezpečnostní pracovník a ani přítomnost jeho jména na seznamu sledovaných teroristů nebránila v legálním nákupu střelných zbraní a Mateen si 4. června 2016 koupil poloautomatickou útočnou pušku Sig Sauer MCX. Následujícího dne si zakoupil poloautomatickou pistoli Glock 17 ráže 9 mm.²⁰⁶

Od svého otevření v roce 2004 se orlandský taneční klub Pulse etabloval jako jedno z nejživějších center společenského života lesbiček, gayů, bisexuálů, transsexuálů a queer lidí (LGBTQ) v centrální Floridě. V noc útoku se v klubu konala oblíbená Latinská noc, akce, na níž se scházela široká část komunity. Krátce po druhé hodině ranní 12. června 2016 bylo v klubu více než 300 lidí, když Mateen zahájil palbu poblíž vchodu. Téměř okamžitě se Adam Gruler, orlandský policista mimo službu, který v Pulse pracoval jako ochranka, pustil s Mateenem do přestřelky, požádal o pomoc a během několika minut dorazili na místo další policisté a záchranáři, kteří začali odvážet oběti do narychlo postaveného třídícího centra na druhé straně ulice. Skupina policistů, z nichž několik mělo výcvik ve speciálních zbraních a taktice, vstoupila do klubu rozbitým oknem. V té chvíli uplynulo od začátku střeleckého běsnění zhruba 10 minut, a přestože se mnoha návštěvníkům podařilo uprchnout, desítky lidí byly buď mrtvé, zraněné, nebo uvězněné uvnitř klubu.²⁰⁷

Během následujících 20 minut se operátoři záchranných služeb, policejní dispečeri a sociální média dozvěděli otřesný obraz událostí v Pulse. Volající hlásili, že slyšeli další výstřely, když se Mateen pohyboval klubem, a přeživší se na

²⁰⁴ RAY, Michael. Orlando shooting of 2016. Britannica.com [online]. 2023. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>

²⁰⁵ SHEEHAN Michael A., Erich MARQUARDT a Liam COLLINS. *Routledge Handbook of U. S. Counterterrorism and Irregular Warfare Operations* [online]. Taylor & Francis Group, 2021. [cit. 17.2.2024]. ISBN: 978-1-003-16450-0.

Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsfcscz/detail.action?docID=7244733>.

²⁰⁶ RAY, Michael. Orlando shooting of 2016. Britannica.com [online]. 2023. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>

²⁰⁷ Tamtéž.

Twitteru a Facebooku svěřovali se svými zážitky. Ve 2:35 ráno Mateen zavolal na tísňovou linku 911 a v té chvíli vyznal "věrnost Abú Bakrovi al-Bagdádímu z Islámského státu".²⁰⁸

V hovoru vysvětlil také motiv útoku: "Musíte říct Americe, aby přestala bombardovat Sýrii a Irák. Zabíjejí spoustu nevinných lidí. . . . Děje se to, že cítím bolest lidí, které zabíjejí v Sýrii a Iráku a v celém muslimském světě. . . . Spojené státy spolupracují s Ruskem a zabíjejí nevinné ženy a děti, dobře. . . . Můj přítel Tamerlan Carnaev se vyřadil na bostonském maratonu, dobře, takže teď jsem na řadě já, dobře?".²⁰⁹

Policie oznámila, že Mateena obklíčila v prostoru toalet a postoj orgánů činných v trestním řízení se změnil ze zásahu aktivního střelce na situaci s rukojmími. Během následující hodiny Mateen třikrát hovořil s vyjednavací, celkem zůstal na telefonu 28 minut, zatímco mnoho těžce zraněných obětí zůstalo pro záchranáře nedostupných. Během těchto hovorů Mateen tvrdil, že do jednoho z aut zaparkovaných venku umístil bombu, a uvedl, že má na sobě výbušnou vestu podobnou těm, které použili útočníci v Paříži v listopadu 2015. Mateen také ze svého telefonu vyhledával na internetu zpravodajství o útoku a vyměňoval si textové zprávy se svou manželkou.²¹⁰

Ve 4:21 ráno se policistům a vězněným návštěvníkům podařilo odstranit klimatizační jednotku z vnější stěny jedné z klubových šaten, což umožnilo hrstce přeživších uprchnout do bezpečí. V 5:02 ráno orlandská policie spustila první z několika řízených detonací a poté prorazila stěnu klubu obrněným vozidlem. Z budovy vyběhli rukojmí a Mateen byl zabit poté, co se utkal s téměř desítkou policistů v přestřelce. Po skončení zásahu se vyšetřovatelé dozvěděli, že Mateenovo tvrzení o vestách s výbušninami nebyla pravda, protože v klubu nebyla

²⁰⁸ RAY, Michael. Orlando shooting of 2016. Britannica.com [online]. 2023. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>

²⁰⁹ SHEEHAN Michael A., Erich MARQUARDT a Liam COLLINS. *Routledge Handbook of U. S. Counterterrorism and Irregular Warfare Operations* [online]. Taylor & Francis Group, 2021. [cit. 17.2.2024]. ISBN: 978-1-003-16450-0.

Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsfscz/detail.action?docID=7244733>.

²¹⁰ RAY, Michael. Orlando shooting of 2016. Britannica.com [online]. 2023. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>

nalezena žádná výbušná zařízení. Celkem 49 lidí v tu noc zemřelo a 53 bylo těžce zraněno.²¹¹

Ve dnech následujících po útoku řada svědků uvedla, že Omara znali ze seznamovacích aplikací pro gaye²¹², několik návštěvníků klubu novinářům řeklo, že Mateen byl v nočním klubu Pulse pravidelným návštěvníkem²¹³, ale FBI nebyla schopna tato tvrzení doložit. Neexistoval žádný důkaz o tom, že by byl k útoku naveden Islámským státem i přes jeho prohlášení na tísňové lince.²¹⁴

²¹¹ RAY, Michael. Orlando shooting of 2016. Britannica.com [online]. 2023. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>

²¹² Tamtéž.

²¹³ SHEEHAN Michael A., Erich MARQUARDT a Liam COLLINS. *Routledge Handbook of U. S. Counterterrorism and Irregular Warfare Operations* [online]. Taylor & Francis Group, 2021. [cit. 17.2.2024]. ISBN: 978-1-003-16450-0.

Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsfscz/detail.action?docID=7244733>.

²¹⁴ RAY, Michael. Orlando shooting of 2016. Britannica.com [online]. 2023. [cit. 17.2.2024]. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>

4.6 Výzkumná zjištění

V následujících tabulkách jsou uvedeny zkoumané prvky procesu radikalizace a v rámci vybraných případů je identifikováno, zda se v nich vyskytují či nikoli. V tabulce jsou tyto prvky uvedeny ve prvním sloupci, vybrané případy jsou uvedeny v prvním řádku. Spolu s tím jsou ověřovány stanovené výzkumné předpoklady, které na vybrané zkoumané prvky navazují.

Ověření výzkumného předpokladu 1

Výzkumný předpoklad 1: Jedním ze spouštěcích faktorů procesu radikalizace je pocit frustrace a deprivace.

Tabulka č. 1

	Anders Breivik	Brenton Tarrant	Džochar Carnajev	Omar Mateen
Pocit ohrožení vlastního národa	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Problémy s mezilidskými vztahy	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Chybějící pocit společenské sounáležitosti	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Problémy v osobním životě	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Agrese	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje

U Anderse Breivika je možné usuzovat na jeho frustraci z důvodu vyskytujícího se z multikulturalismu a imigrace, které bylo možné v Norsku pozorovat. Frustrace se u něj mohla vyvinout na základě nenaplněné potřeby společenské sounáležitosti a kulturní identity, která měla být imigranty narušována. Tento pocit v něm pravděpodobně vyvolal onu agresi, která přešla v cílený útok a potřebu vypořádat se s takovým problémem.

Frustrace u Brentona Tarranta pravděpodobně vyvstala z osobních důvodů, kdy si prošel několika tragédiemi, jako byla smrt otce, či dalších blízkých, požár domu, anebo rozvod rodičů. Postrádal tedy smysl života a byl deprivovaný v oblasti osobního štěstí. Stejně jako u Anderse Breivika můžeme považovat za původ frustrace multikulturalismus a imigraci, jelikož to byl důvod, který ho vedl k jeho útoku – ochrana bílé rasy před imigranty.

V případě Omara Mateena lze vycházet ze spekulací o jeho sexuální orientaci, jelikož byl údajně sám spatřován v klubu pro gaye, na který zaútočil, nebo na seznamovacích aplikacích pro homosexuály. Mateen nemohl projevit svou pravou orientaci kvůli muslimské komunitě, ze které pocházel, a tak se u něj vyvinula nenávist ke všem ostatním homosexuálům. Pocit frustrace také vycházel z problémů v jeho osobním životě, problémům s mezilidskými vztahy a také jeho rozvíjejících se psychických problémů, čímž se stal náchylnější k přijetí extremistické ideologie.

Džochar Carnajev byl ve svých činech velmi ovlivněný svým starším radikalizovaným bratrem, u kterého lze více pozorovat frustraci z problémů s identitou, jelikož oba bratři byly imigranty a vyznavači rozdílného náboženství, než většina americké populace a tím pádem zažívání diskriminace ze strany americké společnosti. Taktéž byla frustrace způsobena nesnadnou integrací do americké společnosti, což bylo později přeneseno i na mladšího bratra Džochara.

Ověření výzkumného předpokladu 2

Výzkumný předpoklad 2: V procesu radikalizace sehrál významnou roli pocit odcizení a izolace od společnosti.

Tabulka č. 2

	Anders Breivik	Brenton Tarrant	Džochar Carnajev	Omar Mateen
Šikana v dětství	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Nesnadná integrace do cizí společnosti	neobsahuje	neobsahuje	obsahuje	obsahuje
Náboženské vyznání	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Zažívání diskriminace	neobsahuje	neobsahuje	obsahuje	obsahuje
Izolace v online prostředí	obsahuje	obsahuje	neobsahuje	neobsahuje

Anders Breivik už od dětství neměl mnoho přátel a převládalo u něj pocit, že nepatří do žádné skupiny. Rovněž zažíval šikanu a pocitu odcizení nepřidával ani fakt, že pocházel z rozvrácené rodiny a pravděpodobně se tak cítil citově opuštěný. Později se na základě těchto pocitů sám čím dál více izoloval od společnosti, s nikým se nestýkal, nechodil do společnosti a většinu času trávil sám a izoloval se v online prostředí. Kvůli přítomnosti multikulturalismu a imigrace se také cítil odcizený od norské společnosti. Při analýze jeho útoku je možné zaznamenat značnou míru osamělosti a s tím související potřebu sebepotvrzení.

U Brentona Tarranta lze zaznamenávat problémy s mezilidskými vztahy již od útlého věku. Pocházel z rozvrácené rodiny, neměl mnoho přátel, a tak právě v tomto mladém věku již lze pozorovat počátky jeho pocitu odcizení a izolace. Zažíval si také šikanu a v rodinném prostředí a násilí od svého nevlastního otce. Později, když už začínal propadat extremistické ideologii, se cítil odcizený z důvodu svého extremistického světového názoru a pochopení nacházel právě

v online prostoru, kde zároveň nenávistnou propagandu šířil a plánoval zde svůj útok. Izoloval se od reálného světa v online prostředí.

U Omara Mateena lze pozorovat odcizení od společnosti z důvodu jeho nepřiznané sexuální orientace a projevujícím se psychickým problémům. Nesnadno se integroval so společností a jeho problémy s identitou pramenily v jeho homosexualitě, kterou ale před svou rodinou a přáteli skrýval. Z tohoto důvodu se na své problémy cítil sám.

Džochar Carnajev zažíval pocit odcizení z důvodu statusu imigranta a rovněž jako se jako muslim necítil naplno přijatý americkou společností, pro kterou toto náboženství běžnou záležitostí. Na pocitu odcizení také mohou mít problémy s adaptací na rozdílnou americkou kulturu a z toho vycházející diskriminace. U Džochara Carnajeva je z tohoto aspektu podstatný vliv jeho bratra Tamerlana, jelikož u něj se pocit odcizení a izolace projevovaly ve značně vyšší míře. Nebýt vlivu Tamerlana, pravděpodobně by se u Džochara nemusely tyto pocity a z nich vycházející činy rozvinout do takové míry a integroval by se do americké společnosti podstatně snadněji, jelikož k tomu měl zpočátku dobré předpoklady.

Ověření výzkumného předpokladu 3

Výzkumný předpoklad 3: Použití násilí vůči určité skupině je ospravedlňováno vlastním přesvědčením o zbavení se „nepřátel“.

Tabulka č. 3

	Anders Breivik	Brenton Tarrant	Džochar Carnajev	Omar Mateen
Nenávist určité skupiny lidí	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Ochrana vlastního národa/rasy/náboženské skupiny	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Morální zdůvodnění poskytované ideologií	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje

Anders Breivik byl v mladém věku členem mládežnické ligy Fremskrittpartiet (FrP), konzervativní liberální politické strany známé svými protiimigračními kampaněmi. Postupem času se více přikláněl k extremistické pravici, nadřazenosti bílé rasy a projevoval nenávist k multikulturalismu – především k muslimům. Na internetu inicioval diskuze o nebezpečí islámu a migrace a věřil, že muslimská migrace představuje hrozbu pro norskou kulturu i identitu. Ve svém manifestu uvedl, že je společnost ve válce s muslimy a multikulturalismem obecně a že masakr, který měl na svědomí na mládežnickém táboře, má být výzvou k probuzení. Rovněž na internetu zveřejnil video „Templáři 2083“, které analyzovalo multikulturalistickou hrozbu. Své činy tak ospravedlňoval jako nutné pro záchranu Norska.

Brenton Tarrant podobně jako Breivik věřil, že bílá rasa je ohrožena migrací a multikulturalismem a imigranty nenáviděl, konkrétně pak především muslimy. Ve svém manifestu, který částečně byl částečně inspirovaný činy a myšlenkami Breivika, vytyčil svou ideologii, a také zdůvodnil a ospravedlnil své brutální činy. Ospravedlnění vycházelo z nutnosti ochrany bílé rasy. Na to poukazuje i fakt, že poslední nezrealizovaný útok ze série útoků měl být na kostel, který byl předělán na mešitu a důvodem útoku měla být pomsta za jeho znesvěcení.

Omar Mateen vycházel ze své nemožnosti projevit svou sexuální identitu, a tak se u něj rozvinula homofobie. Věřil, že homosexuálové jsou morálně zkažené osobnosti a svoje činy ospravedlňoval tím, že je nutné homosexuály potrestat.

U Džochara Carnajeva se pod vlivem jeho bratra rozvinula nenávist k americké společnosti. Přijal přesvědčení, že Spojené státy americké vedou nespravedlivé války proti muslimským zemím. Tento důvod k útoku, který s bratrem provedli také sám napsal na vnitřní stranu lodi, ve které se po útoku schovával před policií. Své činy tedy ospravedlňoval jako odvetu, a to právě za války vedené s muslimskými zeměmi. Můžeme pravděpodobně vyvodit i závěr, že velkou roli hrála nenávist k americké společnosti kvůli nutné migraci rodiny Carnajevových do Spojených států amerických právě kvůli válkám vedených v zemích, které byly pro tuto rodinu domovem.

Ověření výzkumného předpokladu 4

Výzkumný předpoklad 4: Forma online radikalizace napomáhá snadnějšímu rozvinutí celého procesu.

Tabulka č. 4

	Anders Breivik	Brenton Tarrant	Džochar Carnajev	Omar Mateen
Hraní počítačových her v rámci „tréninku“	obsahuje	obsahuje	neobsahuje	neobsahuje
Online komunikace s dalšími extremisty	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Vyhledávání propagandistických materiálů online	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Inspirace k útoku na internetu	obsahuje	obsahuje	obsahuje	obsahuje
Snaha o medializaci útoku na internetu	obsahuje	obsahuje	neobsahuje	obsahuje

U Anderse Breivika lze konstatovat, že jeho proces radikalizace se prakticky odehrál online formou. Roky strávil radikalizováním se online na různých extremistických fórech a na chatovacích platformách. Čerpal inspiraci z materiálů s extremistickým podtextem, které byly zveřejněné online a také komunikoval s dalšími extremisty v online prostředí. Na internetu také inicioval diskuze o nebezpečí islámu a migrace obecně a všechny jeho online aktivity si přepisují podíl na vyvinutí ideologie a naplánování jeho útoků. Byl také závislý na počítačových hrách, kde můžeme spatřovat násilný charakter. Sám uvedl, že své rozvíjení svých dovedností ve hře Call of Duty: Modern Warfare 2 považoval za trénink a hraním hry World of Warcraft se „odpoutával od starého života“. Tyto jeho fantazie tak ovládly jeho realitu, protože objevil modely reality, které byly stejně nekomplikované a zvládnutelné jako ty herní a rozhodl se je tak uvést do reality. Online prostor také využil několik hodin před provedením útoku, kdy ho

oznámil tím, že rozeslal svůj manifest „2083: A European Declaration of Independence“ a na internetu také uvedl video „Templáři 2083“, které analyzovalo hrozbu multikulturalismu.

Brenton Tarrant se v zásadě, stejně jako Breivik, také radikalizoval online. Počátek lze spatřovat ve sledování videí a čtení manifestů jiných extremistů, přičemž online formou sdílel i svá sdělení s extremistickým obsahem a rovněž online komunikoval s dalšími extremisty. Online prostředí mu dalo prostor pro normalizaci jeho násilných myšlenek a posilovalo jeho extremistická přesvědčení. Za pomoci všech svých online aktivit vyvinul ideologii a naplánoval své útoky. Počátky online radikalizace lze spatřovat ve faktu, že měl v průběhu dětství a dospívání neomezený přístup k internetu, zajímal se o počítačové hry násilného typu a válečné hry s motivy střelby. Již jako teenager se zapojoval do krajně pravicových extremistických skupin za pomoci internetu a byl aktivní na internetových nástěnkách s rasistickými postoji, kde byla vyzdvižována bělošská rasa a uváděny krajně pravicové konspirační teorie. Taktéž byl aktivní na internetových fórech, uveřejňoval zavádějící komentáře na sociálních sítích, ale snažil zabránit ucelenému přehledu o těchto svých internetových aktivitách extremistického charakteru různými způsoby tak, aby nevzbudil podezření a příliš na sebe neupozorňoval. Na internetu si pořídil i střelné zbraně, vybavení a zásobníky k nim. Před zahájením svého útoku rozšířil v online prostoru svůj manifest „The Great Replacement“. Nejhrůznější aktivitou, která se odrážela v online prostředí, bylo jeho živé vysílání útoku na mešity přes Facebook, kdy toto živé vysílání přes kameru prakticky zobrazovalo reálný teroristický útok z pohledu videohry.

Omar Matten stejně jako výše zmínění komunikoval prostřednictvím sociálních sítí s dalšími extremisty. Na internetu sledoval videa nahraná propagandistou Al-Káidy a i další materiály s extremistickým obsahem. Online prostředí mu rovněž „pomohlo“ s jeho procesem radikalizace a inspiroval se tak ke svému útoku. Na internetu si také opatřil zbraně – poloautomatickou útočnou pušku a poloautomatickou pistoli, které při svém útoku použil. Během toho, co jeho útok stále probíhal, sledoval Mateen prostřednictvím svého telefonu, zda se objevují zpravodajství o jeho útoku na online platformách.

U Džochara Carnajeva lze pozorovat především radikalizaci skrze online prostor, jelikož ze sdělení jeho blízkého okolí nevyplývá, že by byl členem nějaké organizace, nebo se s členy takových organizací scházel. Sledoval však extremistické propagandistické materiály, komunikoval s extremisty na sociálních sítích a také zde získal spolu s bratrem inspiraci k jejich útoku. Pravděpodobně nejvýraznějším online prvkem v tomto případě, je sestavení bomby podle plánu, který s bratrem získali z online zpravodaje „Inspire“, který je vydáván teroristickou organizací Al-Káida.

4.7 Závěr výzkumu

Výsledkem výzkumu je potvrzení všech stanovených výzkumných předpokladů, které svůj základ odrážejí v textu teoretické části. Vybrané případy jsou jen vzorkem a je potřeba zdůraznit, že každý proces radikalizace je jedinečný a působí na něj mnoho faktorů a příčin, které se ovlivňují navzájem. U každého jedince je tak celý proces velmi individuální a nedají se s přesností predikovat jednotlivé následující etapy, pouze lze předvídat pravděpodobný možný vývoj dle zažité praxe a její následné generalizace, kterou poskytují odborné texty.

Jak bylo možné ve výzkumné části sledovat, případy, které byly vybrány, potvrzují stanovené výzkumné předpoklady, ale při jejich detailnějším zkoumání jsou některé jednotlivé prvky odlišné. Fakt, že vybraný vzorek naplňuje znaky, které byly na počátku stanoveny neznamená, že je to podmínkou v procesu radikalizace.

V případě výzkumného předpokladu týkajícího se frustrace a deprivace, bývá tento pocit považován spolu s krizí identity za jeden ze spouštěcích faktorů. Jedná se o stav, kdy u jedince dochází z nějakého důvodu k zabránění uspokojení potřeb nebo dosažení cílů, což vyvolá v jedinci vnitřní psychický stav a dochází k emočnímu rozpoložení a následnou potřebou překonání překážky. Jedinec poté jedná prostřednictvím mechanismů, které jsou nevědomé a snaží se tak na frustraci reagovat a překonat ji. Ve všech zkoumaných případech lze vyzorovat jako reakci na frustraci agresi, která vyústila v plánované útoky.

U Breivika a Tarranta lze shodně vyvodit pocit frustrace z probíhajícího multikulturalismu a migrace, kdy u Tarranta se navíc přidávají i osobní tragédie. Mateenova frustrace pramenila z jeho psychických problémů, problémů v osobním životě a v oblasti sexuální identity. Carnajev byl frustrovaný z nesnadné integrace do americké společnosti a jakožto islámský imigrant i z diskriminace.

Ve druhém výzkumném předpokladu bylo stanoveno, že se u radikalizujících jedinců objeví pocit odcizení a izolace. Tyto faktory vyvolávají větší pravděpodobnost náchylnosti a zranitelnosti k přijetí radikálních postojů, sounáležitostí s extremistickými ideologiemi a připojení se k některé z teroristických skupin. Extremistická ideologie, či konkrétní skupina pak jedincům

pocit odcizení a izolace eliminuje, a naopak mu poskytuje pocit sounáležitosti a pochopení.

Opět lze uvést, že všichni zkoumaní jedinci se při procesu radikalizace cítili odcizení a izolovaní, a to zejména od společnosti, které byli součástí. Breivik se cítil odcizený od norské společnosti, která přijímala migranty, navíc v průběhu celého svého života se cítil osamělý, měl pocit, že nepatří do žádné skupiny, a to se také odrazilo při plánování jeho útoku. Tarrant měl problémy s navazováním mezilidských vztahů již od útlého věku, což si přenášel i do jeho pozdějšího věku. Později navíc na tomto jeho pocitu přidal fakt, že nenalezl pochopení svých extremistických postojů a byl tak více izolovaný. Oba tyto jedinci se v mladém věku navíc potýkali se šikanou a později se izolovali v online světě, kde našli pocit sounáležitosti. U Mateena se dá považovat jeho pocit odcizení a izolace v blízké souvislosti s výše zmiňovanou frustrací, a to opět z důvodu jeho psychických problémů a sexuální orientace, kterou nemohl projevit kvůli svému náboženství, kterým byl islám. Carnajevova izolace a odcizení od americké společnosti vycházelo ze jeho statusu islámského imigranta, což vedlo k jeho částečné diskriminaci. Tyto jeho pocity navíc umocňoval vliv jeho staršího bratra Tamerlana.

Třetí výzkumný předpoklad poukazoval na ospravedlnění použitého násilí vlastním přesvědčením o zbavení se „nepřátel“. Toto přesvědčení vychází z nenávisti určité skupiny, kdy jedinec viní tuto skupinu, národ nebo osobu z vnímané nespravedlnosti či z vyskytujících se problémů a objevuje se zde tzv. efekt obětního beránka. Jedinec tedy v momentě, kdy má na koho převést vinu, vnímá vyvstálé komplikace jako vyřešitelné a nastává fáze obětování, která může vést v krajních případech k zabití. Násilí, které je páchané, pak jedinec ospravedlňuje tím, že je pouhým prostředkem, který byl použit v boji proti „nepřátelům“.

Breivika a Tarranta lze spatřovat shodné označení imigrantů a muslimů za „nepřátele“. Breivik své činy ospravedlňoval jako nutné pro ochranu Norska a masakr, který provedl na táboře, označil za výzvu k probuzení. Tarrant své činy vysvětloval jako nutné, jelikož bílá rasa je ohrožena imigrací a multikulturalismem. Mateen si vybral jako svou cílovou skupinu homosexuály, u kterých tvrdil, že jsou morálně zkažení a útok považoval za nutný, aby došlo k jejich potrestání. V tomto případě si nejspíše vybíjel svou nenávist vůči homosexuálům z toho důvodu, že

jím sám byl, ale nemohl tuto svoji stránku veřejně projevít, a tak si vybral tento způsob jako pomstu. Carnejv především myšlenkami přebranými od jeho staršího bratra nenáviděl Američany, a to jak z důvodu kulturní a náboženské segregace, tak i proto, že byl přesvědčen o tom, že Spojené státy americké vedou nespravedlivé války proti muslimským zemím a své násilné činy označoval jako odvetu za takové války. Všichni z výše uvedených se navíc odvolávali na extremistickou ideologii, která jim poskytla morální zdůvodnění pro jejich násilné činy a jejich činy schvalovala. U Breivika a Tarranta tím byla krajně pravicová extremistická ideologie a u Mateena a Carnajeva se projevoval islámský extremismus.

Poslední výzkumný předpoklad se věnoval online radikalizaci, která je v návaznosti na dnešní dobu a digitální pokrok obzvláště aktuálním tématem. Online radikalizaci nelze odlišovat od té offline, je pouze formou, jakou se může radikalizace u jedince rozvíjet. Internet je brán jako prostředek sloužící k radikalizaci a usnadňuje některé její prvky a projevy. Internetové prostředí poskytuje jedincům anonymitu, a tak i ti, kteří by se k projevům vyzdvihující násilí v reálném světě neuchylovali, se zde projevují velmi expresivně. Zároveň je snadnější a rychlejší v tomto prostředí sdílet extremistické názory a postoje, komunikovat s ostatními radikály a rychleji tak dochází k izolaci od reálného prostředí a uchýlení se do online prostoru, kde se jeví extremistické názory, postoje, ideologie, jako norma. Snazší je zde také sdílet a rozšiřovat své násilné myšlenky a stejně tak je ulehčen přístup k propagandistickým materiálům, či k návodům nebo plánům k teroristickým útokům. V extremistické online komunitě jsou také vyzdvihovány činy, které mají na svědomí životy mnoha lidí a informace o těchto činech jsou snadněji dohledatelné a mnozí se ji poté inspirují.

Breivik i Tarrant byli v online prostoru poměrně aktivní, iniciovali diskuze, sdíleli extremistický obsah, ale z extremistických materiálů také čerpali. Oba si v online prostoru rozvinuli svoji ideologii a naplánovali útoky. Shodně také zveřejnili své manifesty. Významnou roli u nich také sehrály válečné hry, kde praktikovali násilné metody, které později převedli do reálného života. U Tarranta byly navíc motivy válečných online her převedeny do reality tím způsobem, že své útoky živě vysílal pomocí kamery. U Mateena internet sehrál spíše roli v rámci inspirace k útoku, kdy čerpal z již zveřejněného obsahu, a také si skrze internet

pořizoval zbraně. V průběhu útoku na gay klub také sledoval, zda se o útoku informuje a byla pro něj důležitá medializace. U Carnajeva bylo kromě sledování extremistického obsahu a komunikace s ostatními extremisty stěžejní, že se prostřednictvím internetu dostal k návodu na výrobu bomby, kterou následně použil. U Breivika a Tarranta trvala online radikalizace delší dobu, než u Mateena a Carnajeva. Ve všech zmíněných případech tak lze konstatovat, že online prostor sehrál v jejich procesu radikalizace významnou roli a celý proces byl tak snadněji rozvinut.

Závěr

Práce pojednává o procesu radikalizace, který je velmi individuální u každého z radikalizujících se jedinců, a zabývá se tak především popisem celého procesu a variabilitou příčin a faktorů, které mohou celý proces ovlivnit.

V práci byly zdůrazněny poznatky týkající se online radikalizace a rizik, kterým je v posledních letech přikládána větší váha, a to v závislosti na probíhajících událostech. Indikátory, které mohou počínající radikalizaci signalizovat, jsou častokrát přehlíženy, a proto se může proces u jedince rozvinout i bez zaznamenání okolím. Existuje mnoho vlivů, které na jedince působí a jejich vzájemná kombinace může podněcovat pocit sounáležitosti s radikálním hnutím a následnou transformaci názorů a postojů na ty, které jsou vyznávány ideologií nebo radikální skupinou. Současné společenské a politické klima vzbuzuje v jedinci pocity nespravedlnosti a křivdy, což v něm vyvolává pocit frustrace a podněcuje ho k užití násilí, a to za účelem dosažení změny, kterou jedinec považuje za nutnou.

Práce vyvrací i společností zažitý fakt, že radikální jedinec je psychicky narušený, a naopak poukazuje na to, že jednání bývají racionální a předem zamýšlená a plánovaná. Přítomnost psychických poruch ale nelze vyloučit, neboť u některých radikálů se vyskytují. Nejedná se však o pravidlo.

V práci byl zdůrazněn fakt, že online prostředí dává velký prostor pro snazší radikalizaci, a to zejména z hlediska dostupnosti informací a značné anonymity, kterou poskytuje. Na základě tohoto faktu se zvýšil nárůst zaznamenaných pokusů o zradikalizování osob, přičemž v rámci rekrutování je cíleno na prvky, díky kterým se jedinec stává náchylnější a méně odolný vůči působení, a smysl a sounáležitost mu poskytuje právě radikální organizace.

Rovněž byla v práci zdůrazněna důležitost včasného odhalení varovných signálů u radikalizujících se dětí, přičemž prevence v této oblasti je důležitá pro ochranu celé společnosti.

Cílem empirické části bylo analyzovat vybrané případy, přičemž byly zkoumány spouštěcí faktory a příčiny hrající roli v procesu radikalizace, a také vliv prvků online radikalizace na celý proces. Zjištěné výsledky byly u jednotlivých případů vzájemně komparovány a bylo poukázáno na jejich shodné a rozdílné

aspekty. Získané poznatky byly zkoumány na základě informací uvedených v teoretické části, přičemž byla praxí potvrzena uvedená fakta.

Vzhledem k tomu, že bylo vycházeno z aktuálně dostupné odborné literatury a uvedené poznatky byly zkoumány a ověřovány v empirické části, lze tuto práci považovat za ucelený přehled o procesu radikalizace a v budoucnu může být využita jako zdroj informací o současných trendech radikalizace.

Seznam použité literatury

Monografie

- [1] CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. *Logika terorismu. Historie (Academia)*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6.
- [2] DANICS, Štefan. *Radikalizace - formy, modely a bezpečnostní aspekty: Radicalisation - forms, models and security aspects*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-539-4.
- [3] DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 978-80-7452-122-5.
- [4] NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6.
- [5] SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1.
- [6] VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Bezpečnostní hrozby současnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2016. ISBN 978-80-7251-462-5.
- [7] VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Extremismus a společnost*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-665-1.
- [8] VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4.
- [9] VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Terorismus a radikalizace v České republice: možnosti detekce rizikových osob*. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-3126-6.

Webové stránky a elektronické zdroje

- [10] ATTERBURY, Andrew. *Exclusive: Mateen's violent, disruptive behavior a pattern stretching back to elementary school*. Eu.tcpalm.com [online]. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>
- [11] CHRISTMANN, Kris. *Preventing Religious Radicalisation and Violent Extremism: A Systematic Review of the Research Evidence* [online]. Youth Justice Board, 2012. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396030/preventing-violent-extremism-systematic-review.pdf
- [12] *Co je extremismus* [online]. Praha: MVČR: Odbor bezpečnostní politiky, 2010. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>
- [13] COSH, Colby. The making of a monster. *Macleans*'s [online]. 2011, roč. 124, č. 31. ISSN 00249262. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/making-monster/docview/884402532/se-2?accountid=37662>
- [14] CROSSETT Chuck a Jason A. SPITALETTA. *Radicalization: Relevant Psychological and Sociological Concepts* [online]. The Johns Hopkins University: Applied Physics Laboratory, 2010. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/USArmy-RadicalizationConcepts.pdf>
- [15] ČTK. *Atentátník z Christchurch poslal soud na zbytek života do vězení*. Seznamzpravy.cz [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/atentatnika-z-christchurch-poslal-soud-na-zbytek-zivota-do-vezeni-117464>
- [16] ČTK. *NCOZ: Radikální online komunity se vzájemně podněcují k násilným činům*. Advokatnidenik.cz [online]. 2023. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/07/03/ncoz-radikalni-on-line-komunity-se-vzajemne-podnecuji-k-nasilnym-cinum/>

- [17] DALGAARD-NIELSEN, Anja. *Studying Violent Radicalization In Europe II. The Potential Contribution Of Socio-Psychological And Psychological Approaches* [online]. DIIS Working Paper, 2008. ISBN 978-87-7605-250-8. Dostupné z: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/84593/1/DIIS2008-03.pdf>
- [18] *Definice pojmu terorismus* [online]. Praha: MVČR: Odbor bezpečnostní politiky, 2009. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>
- [19] DOMÍNGUEZ, Silvia. *Marathon Bombers' Refugee Roots Shed Light on Trajectories*. Huffpost.com [online]. 2013. Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/marathon-bombers-refugee_b_3157349
- [20] DOOSJE, Bertjan a kol. Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology* [online]. 2016, roč. 11, s. 79-84. ISSN 2352-250X. Dostupné z: https://nvvb.nl/media/cms_page_media/694/Terrorism%2C%20radicalization%20and%20de-radicalization.pdf
- [21] *Dzokhar Tsarnaev Biography*. Biography.com [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.biography.com/crime-figure/dzhokhar-tsarnaev>
- [22] EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE. *Radicalisation and counter-radicalisation: A gender perspective* [online]. Briefing, 2018. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-581955-Radicalisation-gender-perspective-rev-FINAL.pdf>
- [23] *Farm in the cave: Projekty: Commander: Vzdělávací program*. [online]. Dostupné z: <https://farminthecave.com/projekty/38-online-radikalizace-dospivajcich/>
- [24] FITZSIMMONS, Caitlin. *The warning signs in the Christchurch terrorist's Australian upbringing*. Smh.com.au [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.smh.com.au/politics/federal/the-warning-signs-in-the-christchurch-terrorist-s-australian-upbringing-20201211-p56mvg.html>

- [25] GRAAF, Beatrice de a Alex P. SCHMID. *Terrorists on trial: a performative perspective* [online]. Leiden: Leiden University Press, 2016. ISBN: 987-94-0060-235-9. Dostupné z: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/25884/1004199.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- [26] HENRY, Grace. *Where is Dzhokhar Tsarnaev now? The Boston Marathon Bombing subject today*. Radiotimes.com [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.radiotimes.com/tv/documentaries/true-crime/dzhokhar-tsarnaev-where-now-boston-marathon-bombing/>
- [27] KIGER, Patrick J. *Timeline: What Happened at the Boston Marathon Bombing*. History.com [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.history.com/news/boston-marathon-bombing-timeline>
- [28] KOEHLER, Daniel. The Radical Online: Individual Radicalization Processes and the Role of the Internet. *Journal for deradicalization*. [online]. 2014, roč. 14, č. 1, s. 116-134. Dostupné z: <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/8/8>
- [29] KŘIVÁNEK, Adam. *Náckem ve třinácti. Estonský chlapec založil neonacistickou skupinu, která plánovala teroristický útok v USA*. Reflex.cz [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zajimavosti/100776/nackem-ve-trinacti-estonsky-chlapec-zalozil-neonacistickou-skupinu-ktera-planovala-teroristicky-utok-v-usa.html>
- [30] MACKLIN, Graham. *The Christchurch Attacks: Livestream Terror in the Viral Video Age*. Ctc.westpoint.edu [online]. 2019. Dostupné z: <https://ctc.westpoint.edu/christchurch-attacks-livestream-terror-viral-video-age/>
- [31] MARKUSOVÁ, Renata. Deprivace. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2017. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Deprivace>

- [32] MARWICK, Alice, Benjamin CLANCY a Katherine FURL. Far-Right Online Radicalization: A Review of the Literature. *The Bulletin of Technology & Public Life*. [online]. 2022. Dostupné z: <https://citap.pubpub.org/pub/jq7l6jny/release/1#what-is-the-role-of-the-internet-in-radicalization>
- [33] MASKALIŪNAITĖ, Asta. Exploring the theories of radicalization. *International Studies: Interdisciplinary Political and Cultural Journal* [online]. 2015, roč. 17, č. 1, s. 9-26. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/291418730_Exploring_the_Theories_of_Radicalization
- [34] MØLMEN Nordtorp G. a RAVNDALA Asland J. Mechanisms of online radicalisation: how the internet affects the radicalisation of extreme-right lone actor terrorists. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression* [online]. 2023, roč. 15, č. 4, s. 463-487. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2021.1993302>
- [35] NAKONEČNÝ, Milan. Frustrace. *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Frustrace>
- [36] OMOTOYINBO, Richard F. ONLINE RADICALISATION: THE NET OR THE NETIZEN. *Socialinés Technologijos* [online]. 2014, roč. 4, č. 1, s. 51-61. ISSN 2029-7564. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=113830>
- [37] PIERCE, Kerri a Karl O. KNAUSGARD. The inexplicable. *The New Yorker* [online]. 2015, roč. 91, č. 14. ISSN 21633827. Dostupné z: <https://www.proquest.com/magazines/inexplicable/docview/1685757810/se-2?accountid=37662>
- [38] *Pojem frustrace*. Slovník-cizich-slov.abz.cz [online]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/frustrace>
- [39] *Radikalizace* [online]. Praha: MVČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/ostatni-hybridni-hrozby-radikalizace.aspx>

- [40] RAMBOUSKOVÁ, Bohdana. *Extremisté na internetu rekrutují už 8leté děti. Commander zkoumá online radikalizaci mladistvých*. Hatefree.cz [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/clanky/extremiste-na-internetu-rekrutuji-uz-8lete-deti-commander-zkouma-online-radikalizaci-mladistvych>
- [41] RAY, Michael. *Boston Marathon bombing of 2013*. Britannica.com [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Boston-Marathon-bombing-of-2013>
- [42] RAY, Michael. Orlando shooting of 2016. Britannica.com [online]. 2023. Dostupné z: <https://eu.tcpalm.com/story/news/crime/st-lucie-county/2016/06/15/exclusive-mateens-violent-disruptive-behavior-a-pattern-stretching-back-to-elementary-school/89415128/>
- [43] SCHMID, Alex P. Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* [online]. 2013, č. 2. ISSN 24680664. Dostupné z: https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf
- [44] SHEEHAN Michael A., Erich MARQUARDT a Liam COLLINS. *Routledge Handbook of U. S. Counterterrorism and Irregular Warfare Operations* [online]. Taylor & Francis Group, 2021. ISBN: 978-1-003-16450-0. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsfscz/detail.action?docID=7244733>
- [45] SHERWOOD, Sam. *How Australian terrorist spent his final months before Christchurch mosque attack*. 9news.com.au [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.9news.com.au/world/brenton-tarrant-how-christchurch-terrorist-spent-final-months-before-attack/ca366435-03c8-4981-b382-051abec79f56>
- [46] *Signs of radicalisation*. Educateagainsthate.com [online]. Dostupné z: <https://www.educateagainsthate.com/signs-of-radicalisation/>

- [47] SMOLÍK, Josef. Proces radikalizace v kontextu terorismu. *In: Bezpečnostné fórum. Sborník vedeckých prác* [online]. Banská Bystrica: Interpolis, 2018, s. 378-387. ISBN 978-80-972673-5-3. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Josef-Smolik/publication/331320883_Proces_radikalizace_v_kontextu_terorismu/links/5c73db3a92851c69503f499e/Proces-radikalizace-v-kontextu-terorismu.pdf
- [48] STEIN, Dominik. *Estonská policie dopadla lídra mezinárodní neonacistické skupiny. Ukázalo se, že šlo o 13letého chlapce*. Lidovky.cz [online]. 2020. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/estonska-policie-dopadla-lidra-mezinarodni-neonacisticke-organizace-slo-o-nezletileho-teenagera.A200411_111917_In_zahranici_ele
- [49] *Terorismus*. BIS.cz [online]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/terorismus/>
- [50] VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Radikalizace dětí a dospívajících a obdiv k extrémnímu násilí: bezpečnostní výzva současné společnosti?* Sancedetem.cz [online]. 2024. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/radikalizace-deti-dospivajcich-obdiv-k-extremnimu-nasili-bezpecnostni-vyzva-soucasne-spolecnosti>
- [51] VERGANI, Matteo a kol. The Three Ps of Radicalization: Push, Pull and Personal. A Systematic Scoping Review of the Scientific Evidence about Radicalization Into Violent Extremism. *Studies in Conflict & Terrorism* [online]. 2018, roč. 43. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/326585283_The_3_Ps_of_radicalisation_push_pull_and_personal_A_systematic_scoping_review_of_the_scientific_evidence_about_radicalisation_into_violent_extremism
- [52] WHITTAKER, Joe. Rethinking Online Radicalisation. *Perspective on Terrorism* [online]. 2022, roč. 16, č. 4, s. 27-40. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27158150>